

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1 Promemorians författningsförslag	9
1.1 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken	9
1.2 Förslag till förordning om ändring i utsökningsförordningen (1981:981).....	15
1.3 Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)	17
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	18
1.5 Förslag till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2006:548).....	19
2 Arbetsgruppens uppdrag	21
3 Löneutmätningsförfarandet – en överblick	23
3.1 Verkställighet av betalningsförpliktelser	23
3.2 Närmare om löneutmätning.....	24
3.3 Den praktiska handläggningen.....	25
4 Några utländska system	27
4.1 Danmark.....	27
4.2 Finland.....	28
4.3 Holland	30
4.4 Frankrike	30
5 Ett förenklat förfarande	33
5.1 Allmänna utgångspunkter	33
5.2 Ett schabloniserat förbehållsbelopp	37
5.3 Utmätningensbelopp	40
5.4 Storleken av schabloniserat förbehållsbelopp och utmätningensbelopp	41
5.5 Anstånd och särskilt avdrag	43
5.6 Omräkning av grundavdrag och normalbelopp.....	47
5.7 Förbehållsbelopp vid skuldsanering.....	47
6 Förslagets konsekvenser	49
6.1 Borgenärer	49
6.2 Galdenärer	51
6.3 Arbetsgivare och andra utbetalare	53
6.4 Kronofogdemyndigheten	54
6.5 En samlad bedömning	56

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	59
8 Författningskommentar	61
8.1 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken	61
8.2 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)	66
8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	66
8.4 Förslaget till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2006:548).....	66
Bilagor	69
Bilaga 1 Sammanställning av uppgifter om tillägg till normalbelopp.....	69
Bilaga 2 Exempel på beräkning av utmätningens belopp.....	72

Sammanfattning

Inledning

Uppdraget

Under år 2007 genomförde Kronofogdemyndigheten en förstudie för att belysa behovet av förändringar i systemet för löneutmätning. Förstudien mynnade ut i slutsatsen att systemet behöver moderniseras och effektiviseras. I maj 2008 gav Kronofogdemyndighetens processägare för verkställigheten en arbetsgrupp i uppdrag att utforma förslag om ny lagstiftning för löneutmätning. Den här rapporten innehåller resultatet av vårt arbete.

Dagens system för löneutmätning

Vid verkställighet av betalningsförpliktelser är löneutmätning den exekutiva åtgärd som berör överlägset flest gäldenärer. Åtgärden står dessutom bakom en betydande del av de belopp som drivs in. Förklaringen till detta är helt enkelt att många gäldenärer saknar annan utmätningsbar egendom.

Behovet av modernisering och effektivisering

Vi delar den uppfattning som förts fram i Kronofogdemyndighetens förstudie om att systemet för löneutmätning behöver moderniseras och effektiviseras. Vår ambition har varit att hitta ett system som genom sin enkelhet gör besluten mer begripliga för parterna och bättre än i dag motiverar gäldenärerna till olika insatser för att minska sin skuldbörda. Det är också angeläget att användningen av de resurser som är avsatta för verkställigheten effektiviseras. Vidare bör ett nytt system utformas så att det minskar behovet av ändringsbeslut och även på andra sätt minimerar arbetsgivarnas hanteringskostnad.

Huvuddragen i ett förenklat system

Mindre press på gäldenärerna

Löneutmätningförfarandet fick sin nuvarande utformning genom 1996 års reform av utsökningsbalken. Vid reformen behölls den tidigare konstruktionen av förbehållsbeloppet, dvs. den del av lönen som inte får tas i anspråk. När förbehållsbeloppets storlek lades fast var en av utgångspunkterna att det skulle ligga på en högre nivå än normen för socialbidrag.

Under våren 2008 genomförde Kronofogdemyndigheten en analys av förhållandet mellan normalbeloppet och riksnormen för socialbidrag. Analysen visar att

skillnaderna mellan normalbeloppet och riksnormen numera är mycket små. Undantagsvis kan det t.o.m. vara så att normalbeloppet blir någon procent lägre. Detta väcker ofrånkomligen frågan om inte gäldenärernas situation blivit alltför utsatt. När den frågan prövas måste det särskilt beaktas att riksnormen är avpassad för ett kortvarigt biståndsbehov medan löneutmätning relativt ofta pågår under lång tid.

Vi har tagit upp frågan om gäldenärernas situation i dialogen med företrädare för borgenärer och gäldenärer samt andra intressenter. Svaren ger inte någon entydig bild. Vår slutsats är emellertid att det krävs en förändring. Det förenklade systemet bör utformas så att gäldenärerna får en mindre betungande situation än i dag. Ett avgörande skäl för slutsatsen är den stora andelen gäldenärer med långvarig löneutmätning.

Incitament för minskad skuldsättning

Dagens system är mycket effektivt i den meningen att de belopp som är disponibla för löneutmätning normalt också tas i anspråk. Effektiviteten har emellertid en baksida. Gäldenären ges inte tillräcklig motivation att öka sina inkomster. Om gäldenären t.ex. går upp i arbetstid blir följden normalt att Kronofogdemyndigheten höjer utmätningens belopp så att hela den löneökning som annars skulle ha tillfallit gäldenären tas i anspråk. Nuvarande regler ger inte heller det incitament som är önskvärt för att förmå gäldenären att reducera sina levnadskostnader. Den som t.ex. skaffar sig en lägre hyra genom att byta lägenhet kan inte räkna med att få behålla något av mellanskillnaden för egen del. I stället blir konsekvensen att förbehållsbeloppet sänks och utmätningens belopp höjs.

Även i den här delen krävs en förändring. Regelsystemet måste tydligt uppmuntra individen att vara fortsatt ekonomiskt aktiv och stödja hans eller hennes initiativ för att minska sin skuld.

Schabloniserade beräkningar

Vi förordar att beräkningen av utmätningens- och förbehållsbelopp förenklas med den finländska lagstiftningen som förebild. Det innebär en långtgående schablonisering av dessa belopp.

Schabloniserat förbehållsbelopp

Kostnader som bör omfattas

Det som i första hand skapar problem enligt nuvarande ordning är den individuella prövningen av kostnader för bostad, sjukdom, fullgörande av tjänst, barn tillsyn och arbetslöshetsavgift. Sådana kostnader är vanliga och kräver

betydande utredningsinsatser. Vi föreslår att samtliga dessa kostnader ska föras in under det schabloniserade förbehållsbeloppet.

Proportionering

När gäldenären lever tillsammans med en make eller sambo som har egen inkomst bestäms förbehållsbeloppet med hänsyn till makens eller sambons ekonomiska förmåga att bidra till betalningen av familjens gemensamma kostnader. Proportioneringen ifrågasätts ofta av makar och sambor som har högre inkomst än gäldenären. De hävdar att den faktiska konsekvensen är att de får betala gäldenärens skulder.

Vi föreslår att proportioneringen slopas. Den förändringen gör systemet enklare att förstå för den enskilde och kommer att öka acceptansen för de beslut som fattas.

Utmättningsbelopp

En procentuell andel

Nuvarande regler innebär att Kronofogdemyndigheten i de allra flesta fall fastställer ett utmättningsbelopp i kronor. Vi menar att beloppet i stället ska fastställas som en procentuell andel av gäldenärens inkomster. Procentsatsen måste avvägas så att det blir en rimlig balans mellan intresset av att gäldenärernas situation inte ska bli alltför betungande och borgenärernas intresse av snabb betalning.

Beräkningsunderlag

Underlaget för beräkningen av utmättningsbeloppet bör vara summan av de inkomster som kan tas i anspråk genom löneutmätning hos gäldenären. I beräkningsunderlaget bör också bostadsbidrag och naturaförmåner ingå. Underlaget ska minskas med preliminär skatt.

Storleken på schabloniserade förbehållsbelopp och utmättningsbelopp

Procentsats och grundavdrag

Vi föreslår att utmättningsbeloppet ska bestämmas med 75 procent av beräkningsunderlaget som utgångspunkt. Resultatet ska minskas med ett grundavdrag för att det ska gå att säkerställa gäldenärens skydd. Är gäldenären

ensamstående ska grundavdraget vara 6 500 kronor. Det betyder att löneutmätning för en ensamstående gäldenär kan bli aktuellt först då beräkningsunderlaget överstiger ca 8 700 kr. Grundavdraget ska öka med 650 kronor för varje barn. Det ska också öka med 650 kronor då gäldenärens make eller sambo saknar egen inkomst eller har en inkomst som efter avdrag för preliminär skatt understiger grundavdraget för en ensamstående.

Särskilt avdrag

Med det här förslaget kommer huvuddelen av gäldenärerna att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I ungefär vart femte fall leder den schabloniserade beräkningen emellertid till att gäldenären får behålla en alltför liten del av sin inkomst. Av den anledningen föreslår vi att ett särskilt avdrag ska kunna medges vid beräkningen av utmätningens belopp. Här är det ofrånkomligt att Kronofogdemyndigheten – på i princip samma sätt som i dag – måste fastställa ett förbehållsbelopp som grundar sig på en individuell prövning av gäldenärens kostnader.

Förslagets konsekvenser

Vi bedömer att det sammanlagda belopp som tas ut genom löneutmätning kommer att minska med i storleksordningen 75 miljoner kronor i månaden genom det förenklade systemet. Därigenom tillgodoses intresset av att gäldenärerna ska ges en mindre betungande situation än i dag. Det månatliga bortfallet för borgenärerna begränsas emellertid till ca 50 miljoner kronor. Det beror främst på att reformen kommer att frigöra resurser som kan användas för mer verkningsfulla utrednings- och verkställighetsinsatser.

Det förenklade systemet ger gäldenären nya möjligheter att förbättra sin ekonomiska situation genom egna åtgärder. Förslaget innebär att en gäldenär som minskar sina levnadskostnader för sådant som i dag föranleder individuella tillägg till normalbeloppet får behålla mellanskillnaden ograverad. Gäldenären kan också förbättra sin ekonomi genom att öka inkomsterna. I det förenklade systemet får man normalt behålla ungefär en fjärdedel av det som återstår av inkomstökningen sedan skatten är betald. Systemets konstruktion bidrar till att det blir mer lönsamt för gäldenären att arbeta än att avstå från det. Dessutom motverkas risken att gäldenären söker sig till svarta arbetsuppgifter.

För arbetsgivarna leder reformen till en besparing i form av minskad administration. Besparingen är en följd av att antalet ändringsbeslut sannolikt kommer att halveras.

Förslaget gör att systemet för löneutmätning blir enklare att förstå för parterna. Dessutom ökar förutsättningarna för en enhetlig rättstillämpning.

Genomförandet för med sig kostnader för att anpassa Kronofogdemyndighetens och arbetsgivarnas it-system till de nya reglerna. Kronofogdemyndighetens kostnader för den delen är ungefär 24 miljoner kronor. Till detta kommer kostnader för information och utbildning.

1 Promemorians författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om utsökningsbalken¹

dels att 7 kap. 5 § ska upphöra att gälla

dels att 7 kap. 4, 8, 11, 20 och 22 §§ ska ha följande lydelse

dels att det i balken ska införas sju nya paragrafer, 7 kap. 6 a–6 g §§, samt närmast före 7 kap. 6 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lön får tas i anspråk genom utmätning endast till den del den överstiger vad gäldenären behöver för sitt och familjens underhåll samt till fullgörande av betalningsskyldighet mot annan som vid utmätning av lön har bättre rätt till lönen. Vid utmätning för fordran med företrädesrätt enligt 14 § första stycket 1 *skall* även betalningsskyldighet mot annan som har lika rätt som sökanden beaktas.

Om utmätningen avser ackordslön, provision eller annan ersättning som inestår för längre tid än en månad, skall särskild hänsyn tas till detta förhållande.

Föreslagen lydelse

7 kap.

4 §²

Lön får tas i anspråk genom utmätning endast till den del den överstiger vad gäldenären behöver för sitt och familjens underhåll samt till fullgörande av betalningsskyldighet mot annan som vid utmätning av lön har bättre rätt till lönen. Vid utmätning för fordran med företrädesrätt enligt 14 § första stycket 1 *ska* även betalningsskyldighet mot annan som har lika rätt som sökanden beaktas.

Utmätningsbelopp

6 a §

Det belopp som ska innehållas vid varje avlöningstillfälle (utmätningsbeloppet) beräknas med utgångspunkt i gäldenärens sammanlagda inkomst av lön och andra förmåner som avses i 1 § (beräkningsunderlag). Till beräkningsunderlaget ska även läggas bostadsbidrag enligt lagen (1993:737) om bostadsbidrag och bostadstillägg

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 5 § 1995:298

² Senaste lydelse 1996:1023

*enligt lagen (2001:761) om
bostadstillägg till pensionärer m.fl.*

*Beräkningsunderlaget ska minskas med
preliminär skatt som gäldenären är
skyldig att betala enligt
skattebetalningslagen (1997:483).*

6 b §

*Utmätningens beloppet beräknas med
utgångspunkt i 75 procent av
beräkningsunderlaget. Det
framräknade beloppet ska minskas med*
*1. ett grundavdrag som beräknas enligt
6 c §, och*
*2. betalningar som gäldenären fullgör
mot annan som vid utmätning av lön
har bättre rätt till lönen.*

*Vid utmätning för fordran med
företrädesrätt enligt 14 § första stycket
1 ska det framräknade beloppet även
minskas med betalningar som
gäldenären fullgör mot annan som har
lika rätt som sökanden.*

6 c §

*Storleken på grundavdraget ska
bestämmas med ledning av belopp
multiplicerade med ett tal som anger
förhållandet mellan
konsumentprisindex i oktober månad
närmast föregående år och
konsumentprisindex i oktober 2008.
Beloppen är 6 500 kronor för
ensamstående, 650 kronor för varje
barn och 650 kronor för
sammanlevande make och därmed
jämförbar som saknar egen inkomst
eller har en inkomst som efter avdrag
för preliminär skatt understiger
grundavdraget för ensamstående.*

*Grundavdraget fastställs för varje år
av regeringen eller den myndighet som
regeringen bestämmer.*

6 d §

Kronofogdemyndigheten får på ansökan av gäldenären eller på eget initiativ besluta att det ska göras ett särskilt avdrag vid beräkningen av utmätningsbeloppet. Ett sådant avdrag ska göras när det krävs för att gäldenären ska få behålla vad som behövs för sitt och familjens underhåll.

Vid beräkningen av det särskilda avdraget ska Kronofogdemyndigheten bestämma den del av lönen som inte fås tas i anspråk genom utmätning (förbehållsbelopp). Om förbehållsbeloppet är högre än det belopp som gäldenären kan antas få behålla till följd av 6 b § ska mellanskillnaden tillgodoföras gäldenären som särskilt avdrag.

6 e §

Förbehållsbeloppet bestäms med ledning av belopp multiplicerade med ett tal som anger förhållandet mellan konsumentprisindex i oktober månad närmast föregående år och konsumentprisindex i oktober 2008 (normalbelopp). Beloppen är 4 800 kronor för ensamstående, 3 100 kronor för sammanlevande make och därmed jämställd som saknar egen inkomst eller har en inkomst som efter avdrag för preliminär skatt understiger grundavdraget för ensamstående enligt 6 c §, samt 2 550 kronor för varje barn till och med det kalenderår då barnet fyller sex år och 2 950 kronor för tid därefter.

Normalbeloppen ska anses innefatta alla vanliga levnadsomkostnader utom bostadskostnad, som beräknas särskilt och läggs till normalbeloppen.

Normalbeloppen fastställs för varje år av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 f §

Om utmätningen avser ackordslön, provision eller annan ersättning som innestår för längre tid än en månad, ska särskilda hänsyn tas till detta förhållande.

6 g §

Ändring av grundavdrag som avses i 6 b § första stycket 1 och normalbelopp som avses i 6 e § första stycket ska ske först då konsumentprisindex över- eller underskrider det index som låg till grund för senaste ändring med minst två procent.

8 §³

Vid utmätning av lön skall kronofogdemyndigheten bestämma dels hur mycket som högst får innehållas vid varje avlöningstillfälle (utmätningensbeloppet), dels förbehållsbeloppet. I stället för att fastställa ett utmätningensbelopp får myndigheten bestämma att all lön som överstiger förbehållsbeloppet skall tas i anspråk.

Kronofogdemyndighetens beslut om utmätning av lön ska innehålla de uppgifter som arbetsgivaren behöver för att beräkna utmätningensbeloppet.

Vid utmätning av sjukpenning eller annan dag-ersättning som avses i 1 § första stycket 5 bestäms utmätningensbeloppet och förbehållsbeloppet per dag. Om sådan ersättning betalas ut för mer än en dag, skall utmätningensbelopp och förbehållsbelopp för samtliga dagar som ingår i

Vid utmätning av sjukpenning eller annan dag ersättning som avses i 1 § första stycket 5 ska utmätningensbeloppet beräknas per dag. Om sådan ersättning betalas ut för mer än en dag, ska utmätningensbelopp för samtliga dagar som ingår i ersättningsperioden räknas samman.

³ Senaste lydelse 1995:298

ersättningsperioden räknas samman.

Kronofogdemyndigheten får på begäran av sökanden eller gäldenären bevilja anstånd under pågående utmätning av lön. På begäran av gäldenären får anstånd dock beviljas endast om sökanden medger det eller om det finns särskilda skäl.

Arbetsgivaren skall innehålla utmätningens beloppet endast till den del som lönen överstiger förbehållsbeloppet.

Arbetsgivaren skall betala ut det innehållna beloppet till kronofogdemyndigheten på tid och sätt som myndigheten bestämmer. Kronofogdemyndigheten får, i de fall regeringen föreskriver det, besluta att det innehållna beloppet skall betalas ut till annan myndighet än kronofogdemyndigheten.

Om det finns särskild anledning till det, får arbetsgivaren åläggas att betala ut det innehållna beloppet till kronofogdemyndigheten.

Arbetar gäldenären i annans förvärvsverksamhet utan lön eller mot uppenbart för låg ersättning och kan utmätning därför inte ske eller ske endast med för lågt belopp, får kronofogdemyndigheten ålägga arbetsgivaren att, för tid efter det att beslut därom har meddelats och till dess annat

11 §⁴

Kronofogdemyndigheten får på ansökan av sökanden eller gäldenären bevilja anstånd under pågående utmätning av lön om det finns särskilda skäl med hänsyn till gäldenärens ekonomiska förhållanden.

20 §⁵

Arbetsgivaren ska innehålla den del av lönen som omfattas av Kronofogdemyndighetens utmätningens beslut.

Arbetsgivaren ska betala ut det innehållna beloppet till Kronofogdemyndigheten på tid och sätt som myndigheten bestämmer. Kronofogdemyndigheten får, i de fall regeringen föreskriver det, besluta att det innehållna beloppet ska betalas ut till annan myndighet än Kronofogdemyndigheten.

Om det finns särskild anledning till det, får arbetsgivaren åläggas att betala ut det innehållna beloppet till Kronofogdemyndigheten.

22 §⁶

Arbetar gäldenären i annans förvärvsverksamhet utan lön eller mot uppenbart för låg ersättning och kan utmätning därför inte ske eller ske endast med för lågt belopp, får Kronofogdemyndigheten ålägga arbetsgivaren att, för tid efter det att beslut därom har meddelats och till dess annat

⁴ Senaste lydelse 1995:298

⁵ Senaste lydelse 1995:298

⁶ Senaste lydelse 1995:298

beslutas, till myndigheten utge så mycket som hade kunnat tas ut genom utmätning, om skälig lön hade betalats för arbetet. Innan ett sådant beslut meddelas *skall* gäldenären och arbetsgivaren ges tillfälle att yttra sig.

En åtgärd som avses i första stycket räknas som utmätning av lön. Underlåter arbetsgivaren att utge belopp som *har bestämts genom* beslutet, gäller vad som sägs i 21 §.

beslutas, till myndigheten utge så mycket som hade kunnat tas ut genom utmätning, om skälig lön hade betalats för arbetet. Innan ett sådant beslut meddelas *ska* gäldenären och arbetsgivaren ges tillfälle att yttra sig.

En åtgärd som avses i första stycket räknas som utmätning av lön. Underlåter arbetsgivaren att utge belopp som *följer av* beslutet, gäller vad som sägs i 21 §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.
 2. Om det vid ikraftträdandet pågår verkställighet av ett beslut om utmätning av lön, ska Kronofogdemyndigheten senast den 30 juni 2011 ompröva beslutet med tillämpning av de nya föreskrifterna i 7 kap.

1.2 Förslag till förordning om ändring i utsökningsförordningen (1981:981)

Regeringen föreskriver att 7 kap. 1, 4, 6 och 14 §§ utsökningsförordningen (1981:981)⁷ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

7 kap.

1 §

När gäldenären bereds tillfälle att yttra sig i fråga om utmätning av lön, *skall* han uppmanas att redogöra för sina inkomster *och sin försörjningsbörda* och för de omständigheter i övrigt som kan *vara av betydelse i målet*.

4 §⁸

Närmare föreskrifter om bestämmande av förbehållsbeloppet får meddelas av Kronofogdemyndigheten.

6 §⁹

I beslut om utmätning av lön *skall anges vad som föreskrivs i 7 kap. 8 § utsökningsbalken. I beslutet skall* föreskrivas i vilken utsträckning skatteavdrag *skall* göras innan utmätningsbeloppet innehålls.

I beslutet *skall* gäldenären *erinras* om att han inte utan Kronofogdemyndighetens medgivande får till skada för sökanden förfoga över sin rätt genom överlåtelse eller på annat sätt samt att en överträdelse av förbudet kan medföra påföljd enligt 17 kap. 13 § brottsbalken.

14 §¹⁰

Har arbetsgivaren inte innehållit

Föreslagen lydelse

När gäldenären bereds tillfälle att yttra sig i fråga om utmätning av lön, *ska* han uppmanas att redogöra för sina inkomster och för de omständigheter i övrigt som kan *påverka beräkningen av utmätningsbeloppet*.

Närmare föreskrifter om bestämmande av förbehållsbeloppet *enligt 7 kap. 6 e § utsökningsbalken* får meddelas av Kronofogdemyndigheten.

I beslut om utmätning av lön *ska* föreskrivas i vilken utsträckning skatteavdrag *ska* göras innan utmätningsbeloppet innehålls.

I beslutet *ska* gäldenären *upplysas* om att han inte utan Kronofogdemyndighetens medgivande får till skada för sökanden förfoga över sin rätt genom överlåtelse eller på annat sätt samt att en överträdelse av förbudet kan medföra påföljd enligt 17 kap. 13 § brottsbalken.

⁷ Förordningen omtryckt 2000:1

⁸ Senaste lydelse 2006:879

⁹ Senaste lydelse 2006:879

¹⁰ Senaste lydelse 2006:879

belopp i enlighet med beslut om utmätning av lön, skall han anmäla orsaken för Kronofogdemyndigheten senast den redovisningsdag som infaller närmast därefter.

Upphör gäldenärens anställning eller avlider gäldenären, *skall* arbetsgivaren snarast anmäla detta för Kronofogdemyndigheten.

Upphör gäldenärens anställning eller avlider gäldenären, *ska* arbetsgivaren snarast anmäla detta för Kronofogdemyndigheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2011.

1.3 Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § konkurslagen (1987:672) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

För att ta i anspråk gäldenärens lön och därmed jämställda förmåner *som överstiger förbehållsbeloppet* får förvaltaren för konkursboets räkning hos *kronofogdemyndigheten* begära utmätning enligt 7 kap. utsökningsbalken.

3 kap.

4 §¹¹

För att ta i anspråk gäldenärens lön och därmed jämställda förmåner får förvaltaren för konkursboets räkning hos *Kronofogdemyndigheten* begära utmätning enligt 7 kap. utsökningsbalken.

Att utmätning av lön som pågår vid konkursens början kan fortsätta för konkursboets räkning följer av 7 kap. 19 § andra stycket utsökningsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹¹ Senaste lydelse 1995:308

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Härigenom föreskrivs att 32 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis bevilja anstånd med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd *skall* medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige *skall* få behålla vad som behövs för eget och familjens underhåll. Därvid *skall* bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken tillämpas. Försäkringskassan får vid denna prövning beakta också om den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar.

Anstånd får också beviljas om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden.

Föreslagen lydelse

32 §¹²

Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis bevilja anstånd med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd *ska* medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige *ska* få behålla vad som behövs för eget och familjens underhåll. Därvid *ska* bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4, 6 *d* och 6 *e* §§ utsökningsbalken tillämpas. Försäkringskassan får vid denna prövning beakta också om den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹² Senaste lydelse 2005:463

1.5 Förslag till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2006:548)

Härigenom föreskrivs att 9 § skuldsaneringslagen (2006:548) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid en skuldsanering *skall* det bestämmas

1. vilka fordringar som enligt 7 § *skall* omfattas av skuldsaneringen,
2. vad som enligt 8 § *skall* gälla för dem,
3. vilket belopp som *skall* fördelas mellan borgenärerna, och
4. en betalningsplan som visar när och hur kvarstående belopp av varje borgenärs fordran *skall* betalas.

Det belopp som *skall* fördelas mellan borgenärerna *skall* bestämmas så att skuldsaneringen tar i anspråk gäldenärens samtliga tillgångar och inkomster efter avdrag för vad som *skall* förbehållas gäldenären för dennes och dennes familjs försörjning. Därvid *skall* bestämmelserna i 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken om förbehållsbelopp vara vägledande. Det får bestämmas vid skuldsaneringen att förbehåll även *skall* göras för betalning av en fordran som, enligt 7 § tredje stycket eller beslut som fattas med stöd av 7 § andra stycket, inte omfattas av skuldsaneringen.

Av fördelningen enligt första stycket 3 *skall* det framgå hur stor procentandel av fordringarnas belopp som *skall* kvarstå.

Den betalningsplan som *skall*

9 §

Föreslagen lydelse

Vid en skuldsanering *ska* det bestämmas

1. vilka fordringar som enligt 7 § *ska* omfattas av skuldsaneringen,
2. vad som enligt 8 § *ska* gälla för dem,
3. vilket belopp som *ska* fördelas mellan borgenärerna och
4. en betalningsplan som visar när och hur kvarstående belopp av varje borgenärs fordran *ska* betalas.

Det belopp som *ska* fördelas mellan borgenärerna *ska* bestämmas så att skuldsaneringen tar i anspråk gäldenärens samtliga tillgångar och inkomster efter avdrag för vad som *ska* förbehållas gäldenären för dennes och dennes familjs försörjning. Därvid *ska* bestämmelserna i 7 kap. 4, 6 d och 6 e §§ utsökningsbalken om förbehållsbelopp vara vägledande. Det får bestämmas vid skuldsaneringen att förbehåll även *ska* göras för betalning av en fordran som, enligt 7 § tredje stycket eller beslut som fattas med stöd av 7 § andra stycket, inte omfattas av skuldsaneringen.

Av fördelningen enligt första stycket 3 *ska* det framgå hur stor procentandel av fordringarnas belopp som *ska* kvarstå.

Den betalningsplan som *ska*

bestämmas enligt första stycket 4
skall löpa under fem år, om det inte
finns särskilda skäl för att bestämma
en kortare tid.

bestämmas enligt första stycket 4
ska löpa under fem år om det inte
finns särskilda skäl för att bestämma
en kortare tid.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

2 Arbetsgruppens uppdrag

Systemet för löneexekution reformerades den 1 april 1996. Då skapades ett enhetligt institut för all löneexekution. Samtidigt infördes en ny ordning för handläggningen av de enskilda målen.

Två år senare gav regeringen dåvarande Riksskatteverket i uppdrag att utvärdera 1996 års reform. Uppdraget redovisades i rapporten ”1996 års reform av utsökningsbalken – en utvärdering och förslag till förändringar” (RSV Rapport 2000:6). Rapporten remissbehandlades. En remissammanställning finns tillgänglig hos Justitiedepartementet (dnr Ju2000/867/L2).

I en proposition den 14 december 2006 (prop. 2006/07:34) tog regeringen upp handläggningen av de enskilda målen och lämnade vissa förslag för att förenkla utmättningsförfarandet hos Kronofogdemyndigheten. I propositionen angavs att regeringen avser att tillsätta en utredning som ska göra en allmän översyn av utsökningsbalken och då utreda övriga frågor som behandlas i RSV-rapporten. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2006/07:Cu15, rskr. 2006/07:128). De nya reglerna om utmättningsförfarandet trädde i kraft den 1 januari 2008.

Under år 2007 genomförde Kronofogdemyndigheten en förstudie för att belysa behovet av ytterligare förändringar i löneutmättningsinstitutet. Förstudien redovisades i promemorian Löneutmätning (dnr 808 11910-08/123). Enligt promemorian behöver systemet för löneutmätning moderniseras och effektiviseras genom förändringar som går längre än de som föreslogs i RSV-rapporten.

Genom ett beslut den 5 maj 2008 gav Kronofogdemyndighetens processägare för verkställigheten en arbetsgrupp i uppdrag att utforma ett förslag om en ny lagstiftning för löneutmätning. Vi – kronodirektörerna Anders Nystedt och Christer Ljusberg samt verksjuristen Patrik Berglund – utsågs att ingå i arbetsgruppen. Enligt uppdraget ska förslagen i förstudien utgöra grund för arbetet.

I frågan om hur arbetsgivarnas administrativa arbete med löneutmätningar ska kunna underlättas har vi genom en enkät hämtat in underlag från Bankinstitutens Arbetsgivarorganisation, Företagarna, Nutek, Svensk Handel och Svenskt Näringsliv.

Under arbetet har gruppen dessutom samrått med olika företrädare för borgenärer och gäldenärer samt myndigheter och organisationer som kan ha intresse av hur det framtida löneutmättningsförfarandet utformas. I det samrådet har Försäkringskassan, Konsumentverket, Skatteverket, Socialstyrelsen, Bankinstitutens Arbetsgivarorganisation, Riksförbundet Insolvens, Svensk Inkasso och Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst deltagit genom särskilt utsedda kontaktpersoner.

Vi redovisar våra förslag i denna promemoria. Syftet med förslagen är att förenkla systemet för löneutmätning. Promemorian behandlar i första hand beräkningen av utmättningsbelopp och förbehållsbelopp. Med den finska lagstiftningen som förebild föreslås en schabloniserad beräkning av det belopp – förbehållsbelopp – som varje gäldenär behöver för sin och sin familjs försörjning och även av utmättningsbeloppet. Den individuella prövningen behöver dock finnas kvar för en mindre andel av gäldenärerna. I promemorian lägger vi också fram förslag till de författningsändringar som behöver göras.

3 Löneutmätningsförfarandet – en överblick

Kronofogdemyndighetens huvuduppgift är att driva in skulder. Det sker inom ramen för det utskökningsförfarande som regleras i utskökningsbalken. Löneutmätning är vanligt förekommande i utskökningsmålen och har stor betydelse för resultatet av verkställigheten.

3.1 Verkställighet av betalningsförpliktelser

När en ansökan om verkställighet av en betalningsförpliktelse kommer in till Kronofogdemyndigheten registreras målet i utsköknings- och indrivningsdatabasen. Därefter skickas en underrättelse om målet till gäldenären. I underrättelsen anges en sista betalningsdag.

Är skulden obetald vid underrättelsetidens utgång gör Kronofogdemyndigheten en tillgångsundersökning enligt utskökningsbalken. Tillgångsundersökningen ska klarlägga gäldenärens anställnings- och inkomstförhållanden. Den ska också visa om gäldenären har utmättningsbar egendom.

Det första steget i utredningen är normalt att handläggaren går igenom eventuella tidigare noteringar om gäldenären i INIT, dvs. i det it-system som myndigheten använder för handläggningen av utskökningsmålen. Uppgifter ur andra register, som skatter registret och bilregistret, hämtas också in. Vidare brukar handläggaren försöka få kontakt med gäldenären per telefon. För att få underlag för löneutmättningsbeslut kan det krävas förfrågningar hos Försäkringskassan, arbetsgivare och hyresvärd. Förfrågningar till banker är ett annat vanligt inslag i utredningen. När det är motiverat genomförs dessutom en förrättning i gäldenärens bostad eller lokal.

Visar utredningen att gäldenären har utmättningsbara tillgångar tas dessa i anspråk i den ordning som följer av utskökningsbalken. Kontanter, bankmedel och andra likvida tillgångar som kan lyftas omedelbart utmäts i första hand. Därefter provas förutsättningarna för löneutmätning. Kan skulden antas bli fullbetald genom löneutmätning inom tre månader från underrättelsetiden vidtas normalt ingen annan åtgärd. Är det inte så tas även annan utmättningsbar egendom i anspråk.

Om gäldenären enligt utredningen saknar tillgångar för att betala skulden fullt ut, upprättas en utredningsrapport. Rapporten innehåller skälen för att utredningen avslutas och tar upp relevant information om gäldenärens förhållanden. Handläggningen av målet som sådant fortsätter emellertid. Vid upprättandet av rapporten gör handläggaren därför en registrering i INIT om vid vilken tidpunkt utredningen ska återupptas. Ambitionen är att gäldenärens tillgångsförhållanden ska utredas en gång om året. Om Kronofogdemyndigheten bedömer att gäldenärens tillgångsförhållanden inte kommer att förändras inom ett år kan tidsramen för när en ny utredning ska göras förlängas.

3.2 Närmare om löneutmätning

Ett beslut om löneutmätning innebär att arbetsgivaren åläggs att innehålla och betala en viss del av gäldenärens lön till Kronofogdemyndigheten. Beslutet ska ändras om det finns anledning till det. Löneutmätning kan ske utan tidsbegränsning. Bestämmelserna om löneutmätning finns i 7 kap. utsökningsbalken. De gäller även vid utmätning av pension, sjukpenning, föräldrapenningsförmåner och liknande periodiskt utgående ersättningar.

Den del av lönen som gäldenären behöver för sitt och familjens underhåll får inte tas i anspråk. Kronofogdemyndigheten fastställer därför ett förbehållsbelopp som arbetsgivaren ska ta hänsyn till. Förbehållsbeloppet beräknas med ledning av vissa normalbelopp som är fastlagda i 7 kap. 5 § utsökningsbalken. Normalbeloppen är knutna till utvecklingen av konsumentprisindex och räknas om en gång om året. De ska anses innefatta alla vanliga levnadsomkostnader utom bostadskostnaden som beräknas särskilt.

Kronofogdemyndigheten bestämmer normalbeloppens storlek i kronor genom årliga föreskrifter. Dessutom utfärdar myndigheten allmänna råd och meddelanden om hur förbehållsbeloppet bör bestämmas. Dessa behandlar – mycket detaljerat – vilka ”vanliga levnadsomkostnader” som normalbeloppen ska anses omfatta, vilka avvikelser därifrån som bör göras och hur bostadskostnaden bör beräknas.

Enligt de allmänna råden kan avdrag från normalbeloppet bli aktuellt på grund av gäldenärens sidoinkomster, en sammanlevande makes eller sambos inkomst, barnbidrag och underhållsbidrag till försörjningsberättigade barn samt förmåner som hänger ihop med levnadsomkostnader som ingår i normalbeloppet. Tillägg till normalbeloppen ska göras bl.a. för kostnader som avser barntillsyn, sjukdom, del av medlemsavgift till arbetslöshetskassa samt kostnader för att fullgöra sin tjänst. Till sjukdomskostnader räknas kostnader för läkarvård, medicin, specialkost, tandläkare, glasögon, sjukresor, färdtjänst, hemtjänst, vårdavgift, hjälpmedel vid funktionshinder, god man m.m. Tillägg ska också göras när gäldenären frivilligt betalar sådana underhållsbidrag som skulle ha bättre rätt vid löneutmätning.

När det gäller bostadskostnaden anger de allmänna råden att det är den faktiska kostnaden som ska läggas till normalbeloppen. Avdrag ska därför göras för eventuella bostadstillägg och bostadsbidrag. Om bostadskostnaden inte är känd används en schablonmässigt beräknad hyra.

Utöver förbehållsbeloppet beslutar Kronofogdemyndigheten också om hur mycket som ska utmätas. Utmätningens beloppet preciseras normalt. Men det är även möjligt att ange att hela det utmätningbara utrymmet – dvs. bruttolönen minskad med preliminär skatt och det fastställda förbehållsbeloppet – ska tas i anspråk. Vid löneutmätning i t.ex. provisionsersättning kan avdraget bestämmas till viss procentsats.

På begäran av sökanden eller gäldenären får Kronofogdemyndigheten bevilja anstånd under pågående utmätning av lön. Är det gäldenären som har begärt anståndet krävs dock att sökanden medger det eller att det finns särskilda skäl.

3.3 Den praktiska handläggningen

Handläggningen sker i stor utsträckning med stöd av rutiner i INIT. Underrättelser skickas ut maskinellt. Systemet kan också användas för förfrågningar till gäldenären och arbetsgivaren. Alla uppgifter som ligger till grund för beräkningen av förbehållsbelopp och utmätningsbelopp registreras i systemet. INIT används också för själva beräkningen och för skapandet av besluten. Systemet ger även stöd vid uppföljningen av besluten.

När en gäldenär som är föremål för löneutmätning får en ny skuld fattar Kronofogdemyndigheten ett s.k. tilläggsbeslut som innebär att även den nya skulden kommer att omfattas av det tidigare beslutet. Rutinerna för sådana beslut, som i de flesta fall är helt maskinella, innefattar underrättelser till både gäldenären och borgenärerna. Antalet tilläggsbeslut är högt.

Det är också vanligt att löneutmättningsbeslut måste ändras. Det gäller särskilt när gäldenären inte hört av sig med anledning av underrättelsen om målet. Kontakten etableras många gånger först sedan gäldenären fått del av utmätningsbeslutet, och de uppgifter som Kronofogdemyndigheten då får leder ofta till ett ändringsbeslut. Sådana beslut hör också till det normala när löneutmätningen har pågått lite längre tid. I dessa fall kan det vara en förändrad familjesituation, inkomst, bostadskostnad eller kostnad för t.ex. resor eller sjukdom som motiverar att förbehålls- eller utmätningsbeloppet räknas om. Även här brukar det vara gäldenären som initierar beslutet. Till detta kommer att Kronofogdemyndigheten systematiskt försöker följa upp pågående löneutmättningsbeslut en gång om året. Vid den uppföljningen görs en ny utredning om gäldenärens inkomster och utgifter. Dessutom beaktas eventuella förändringar av normalbeloppen. Den årliga uppföljningen leder så gott som alltid till en ändring av beslutet. Även ändringsbesluten föranleder underrättelser till gäldenären och borgenärerna. Dessutom underrättas arbetsgivaren.

I löneutmättningsbeslutet anger Kronofogdemyndigheten vid vilken tidpunkt arbetsgivaren ska redovisa innehållna medel. Om ett avdrag inte kan göras är arbetsgivaren skyldig att anmäla orsaken. Avviker det redovisade beloppet från det beslutade utmätningsbeloppet får handläggaren en signal från INIT om att detta behöver utredas. Visar utredningen att arbetsgivaren inte har fullgjort sina skyldigheter kan arbetsgivaren bli skyldig att betala belopp som har innehållits men inte redovisats eller som inte har innehållits trots att det borde ha skett.

3.4 Volymer och resursåtgång

Under år 2008 meddelades ungefär 108 000 s.k. grundbeslut, dvs. beslut mot gäldenärer som inte har pågående löneutmätning. Antalet tilläggsbeslut var ca 387 000 och antalet ändringsbeslut var ca 102 000. Under samma år fattades

ungefär 118 000 beslut om upphävande av åtgärden löneutmätning. Vid utgången av året fanns det ca 104 000 pågående löneutmätningensbeslut. Antalen år 2008 var märkbart mindre än under de närmast föregående åren. Bakom denna minskning ligger med all sannolikhet de nya regler om utmätningensförfarandet som trädde ikraft den 1 januari 2008.

Det är vanligt att löneutmätning pågår under längre perioder och det är också vanligt att en gäldenär som tidigare haft löneutmätning får nya skulder som föranleder ett nytt sådant beslut. Av ett statistikuttag som gjordes i september 2008 framgår att strax över hälften av löneutmätningensgäldenärerna hade varit föremål för löneutmätning utan avbrott under mer än ett år. Var sjätte löneutmätningensgäldenär hade varit föremål för den åtgärden under en sammanhängande period på minst fem år.

Löneutmätning har stor betydelse för utfallet till borgenärerna. Varje månad flyter det in strax under 230 miljoner kronor på grund av den åtgärden. Det beloppet utgör ungefär 30 procent av det samlade resultatet av verkställigheten. Övriga utmätningensåtgärder svarar för ca 17 procent. Huvuddelen av betalningarna – strax över 50 procent – redovisas i statistiken som influtna på grund av utsända krav och därför frivilliga.

Den totala resursinsatsen i form av årsarbetskrafter för Kronofogdemyndighetens verkställighetsarbete uppgår till ungefär 1 600. Med stöd av en tidmätning som genomförts under två veckor i september 2008 uppskattar vi att uppgiften att hantera löneutmätningensförfarandet tar 300 till 350 årsarbetskrafter i anspråk. Den årliga lönekostnaden för verkställigheten uppgår till 740 miljoner kronor, och av detta belopp kan 100 till 150 miljoner kronor beräknas avse löneutmätningensförfarandet.

4 Några utländska system

4.1 Danmark

Vid verkställighet av skatter, avgifter och andra offentliga fordringar som drivs in av tull- och skatteförvaltningen (SKAT) gäller särskilda regler som ger SKAT möjlighet att besluta om löneutmätning (lønindeholdelse).

Sådan löneutmätning kan pågå utan tidsbegränsning. Den sker genom ett procentuellt avdrag från nettoinkomsten enligt en särskild tabell (tabellavdrag/tabelltrækk) eller genom ett avdrag som bestäms utifrån gäldenärens betalningsförmåga (betalningsevneberegning).

Tabellavdrag är huvudregeln. Tabellen är konstruerad så att gäldenärens nettoinkomst och eventuella försörjningsplikt mot barn avgör procentsatsens storlek. Antalet barn beaktas inte. Familjens samlade inkomster och utgifter hålls alltså utanför beräkningen. Tabellen för år 2008 gick från 4 till 30 procent. Den lägsta procentsatsen avsåg försörjningspliktiga gäldenärer med en nettoinkomst i intervallet 106 000–129 999 danska kronor. Den högsta procentsatsen tillämpades när nettoinkomsten för sådana gäldenärer översteg 273 999 danska kronor. Den tillämpades också när nettoinkomsten för gäldenärer utan försörjningsplikt översteg 250 000 danska kronor.

Förfarandet inleds genom att SKAT hämtar in registeruppgifter om gäldenärens nettoinkomst, dvs. inkomst efter avdrag för preliminär skatt. Därefter sänds en betalningsuppsmaning (varsel) till gäldenären. Betalningsuppsmaningen innehåller bl.a. uppgift om den inkomst som kommit fram och om den procentsats som kommer att användas vid ett tabellavdrag. I försändelsen bifogas en blankett för uppgifter om inkomster och utgifter (budgetskema) som gäldenären uppsmanas att fylla i och skicka tillbaka.

Om gäldenären inte lämnar någon budget beslutas löneutmätning med den procentsats som angetts i betalningsuppsmaningen.

Lämnar gäldenären en budget genomför SKAT en betalningsevneberegning med budgeten som underlag. Vid denna beräkning bedöms hur stort procentavdrag som kan göras med hänsyn till behovet av underhåll för gäldenären och dennes familj. Beräkningen utgår från hushållets samlade inkomster och utgifter. Visar bedömningen att avdraget bör vara lägre än det som angetts i betalningsuppsmaningen fattas ett beslut om löneutmätning med den lägre procentsatsen. Blir resultatet att en högre procentsats kan tas ut skickas en ny betalningsuppsmaning till gäldenären. Leder bedömningen till slutsatsen att gäldenären saknar betalningsförmåga kan anstånd beviljas.

De inkomster och utgifter som beaktas vid prövningen av gäldenärens betalningsförmåga är i huvudsak desamma som påverkar utmätnings- och förbehållsbelopp vid löneutmätning i Sverige.

Nya uppgifter om gäldenärens inkomst eller ekonomiska förhållanden i övrigt kan leda till att procentsatsen höjs eller sänks.

Besluten om löneutmätning rapporteras till ett gemensamt löneutmättningsregister (Det Faelles Lønindeholdelseregister). Registret används bl.a. för att skicka ut besked till arbetsgivarna om vilka avdrag de ska göra samt för att ta emot betalningar och fördela dem mellan myndigheterna.

Sedan juni 2008 kan löneutmätning också göras genom att SKAT höjer den procentsats som löneutbetalaren ska använda vid avdrag av A-skatt.

När det gäller böter, parkeringsavgifter, studiemedel och vissa andra fordringar fattas besluten om löneutmätning av Inddrivelsescentret, som är en enhet inom SKAT.

Vid verkställighet av andra fordringar än sådana som drivs in av SKAT kan inte lønindeholdelse användas. Möjligheten att ta gäldenärens lön i anspråk genom vanlig utmätning (udlæg) är begränsad. Lön som ännu inte är utbetald får nämligen inte utmätas förrän det har gått mer än sju dagar från slutet av den period under vilken lönen är intjänad. Har arbetsgivaren fört över lönen till gäldenärens bankkonto gäller vanliga regler om utmätning av fordringar.

4.2 Finland

Det finska systemet för löneutmätning har i sina grunddrag stora likheter med det svenska. Förfarandet inleds genom en ansökan om utsökning. Verkställigheten sker genom lokala utsökningsmyndigheter. Löneutmätning kan inte bara ske i arbetstagarens lön, arvoden och andra förmåner som utbetalas i ett anställningsförhållande utan även i t.ex. pension, livränta och sjukpenning. Det belopp som ska utmätas beräknas på gäldenärens sammanlagda inkomster och förmåner (inkomstbasen). Utmätningssmannen utfärdar ett betalningsförbud som delges arbetsgivaren eller annan utbetalare. Betalningsförbudet innehåller uppgifter om hur utmätningens belopp ska beräknas, och mottagaren av förbudet åläggs att betala beloppet till utmätningssmannen. I betalningsförbudet anges också beloppet av andra inkomster och förmåner som påverkar inkomstbasen samt det minimibelopp som gäldenären alltid ska få behålla (skyddat belopp). Löneutmätning kan pågå utan tidsbegränsning.

Det som skiljer det finska systemet från det svenska är främst beräkningen av utmätningens belopp samt att det skyddade beloppet i hög grad bygger på schabloniserade levnadskostnader.

Utgångspunkten för beräkningen av utmätningens belopp är summan av gäldenärens samtliga löneinkomster, pensionsersättningar samt värdet av förmåner som ges i stället för lön, dvs. inkomstbasen, med avdrag för preliminär skatt. Om denna nettoinkomst överstiger det skyddade beloppet kan löneutmätning göras. Enligt huvudregeln uppgår utmätningens belopp till en

tredjedel av nettoinkomsten. För låginkomsttagare finns en särskild regel. Om gäldenärens nettoinkomst inte överstiger en viss inkomstgräns – två gånger det skyddade beloppet – kan endast två tredjedelar av skillnaden mellan nettoinkomsten och det skyddade beloppet utmätas (s.k. inkomstgränsutmätning).

Den 1 januari 2009 förändrades huvudregeln. Förändringen innebär en höjning av utmätningsbeloppet för gäldenärer med nettoinkomster på mer än fyra gånger det skyddade beloppet. I dessa fall ska utmätningsbeloppet beräknas enligt en skala som stiger från 36 till 50 procent av nettolönen. Den högsta procentsatsen kommer att tillämpas när det gäller gäldenärer med en nettoinkomst som är högre än sex gånger det skyddade beloppet.

Det skyddade beloppet är avsett att täcka samtliga levnadskostnader – inklusive bostadskostnader – för gäldenären och dennes familj. Beloppet är knutet till förändringarna i prisnivån och fastställs årligen av regeringen. Index justeras dock först sedan det har förändrats med ett visst antal procentenheter. Under år 2008 uppgick det skyddade beloppet per dag till 19,90 euro för gäldenären och 7,15 euro för varje person i familjen som gäldenären försörjer. Till familjen räknas äkta make, sambo, egna och makens barn samt adoptivbarn. Gäldenären räknas inte som försörjningspliktig för sin make eller sambo om denna har egen inkomst som överstiger det skyddade belopp som gäldenären tillgodoräknas för egen del. På motsvarande sätt räknas gäldenären inte som försörjningspliktig till barn med egna inkomster.

Om gäldenärens betalningsförmåga är väsentligt nedsatt på grund av sjukdom, arbetslöshet, underhållsbidrag som gäldenären betalar eller liknande ska utmätningsbeloppet sänkas tills vidare eller under viss tid. Minskningen ska motsvara den nedsatta betalningsförmågan.

Har en gäldenär efter långvarig arbetslöshet fått anställning kan löneutmätningen skjutas upp. Det förutsätter emellertid att betalningen till sökanden inte äventyras väsentligt. Ett sådant uppskov kan beviljas under högst fyra månader från det att anställningsförhållandet inleddes. Ett av syftena bakom den här lättnaden är att gäldenären ska spöras att söka arbete.

I det finska systemet har gäldenären dessutom i vissa fall rätt till så kallade fria månader. Ett sådant avbrott i löneutmätningen kan komma ifråga efter det att utmätningen har pågått oavbrutet eller nästan oavbrutet i ett års tid. Utmätningen ska avbrytas när de angivna förutsättningarna är uppfyllda. Vid inkomstgränsutmätning beviljas gäldenären två fria månader om året. Beslutet kommer till stånd med stöd av datorstödda uppföljningsrutiner och förutsätter inte någon begäran från gäldenären. Fria månader kan också beviljas då gäldenärens nödvändiga boendekostnader eller andra levnadskostnader är höga i förhållande till det belopp som återstår efter utmätningen eller det finns något särskilt skäl till avbrott, som att gäldenären eller hans familj behöver göra en viktig engångsanskaffning som glasögon eller en hushållsapparat. I dessa fall beviljas –

på gäldenärens begäran – sammanlagt högst tre fria månader om året. Med sökandens samtycke kan antalet utökas till högst sex månader om året.

Om utmätningen görs för att ett underhållsbidrag ska betalas kan utmätningen skjutas upp och eventuella fria månader beviljas endast om det finns vägande skäl.

4.3 Holland

Enligt den holländska lagstiftningen kan löneutmätning ske i alla slag av periodiskt utgående belopp såsom lön, pension och olika bidrag. Löneutmätning är den dominerande verkställighetsåtgärden och får användas både när det gäller privaträttsliga och offentligrättsliga fordringar. Verkställigheten av privaträttsliga fordringar sker genom fristående, privatpraktiserande utmätningsmän. Skattefordringar drivs in genom skattemyndighetens organisation. Om det finns flera utmätningsbeslut och det står klart att samtliga skulder inte kan bli betalda ska arbetsgivaren leverera det innehållna beloppet till den verkställare som fattat det första utmätningsbeslutet. Därefter sker en fördelning.

Det minsta belopp som gäldenären vid löneutmätning förbehålls för sin och familjens försörjning utgår från socialbidragsnormen. Huvudregeln är att förbehållsbeloppet är 90 procent av den ersättning som skulle ha betalats ut om gäldenären varit berättigad till socialbidrag. Ersättningsnivån vid socialbidrag påverkas bl.a. av familjeförhållanden och försörjningsbörd. Hänsyn till särskilda kostnader för t.ex. sjukvård och tandläkare tas dock normalt inte. Till förbehållsbeloppet läggs gäldenärens avgift för sjuk- och hälsoförsäkring.

Utmätningens beloppets storlek beror på gäldenärens inkomst. Som lägst ligger beloppet på ca 10 procent av inkomsten. Skalan går därefter upp till ungefär 60 procent av inkomsten.

Förfarandet inleds med att gäldenären får ett formulär skickat till sig och uppmanas att fylla i uppgifter om familjeförhållanden, inkomst, hyra och försäkringar. Den som inte gör det kan få sitt förbehållsbelopp halverat. Uppgifter kan också hämtas in från arbetsgivaren. När utmätningsbeslutet är fattat skickas en underrättelse till arbetsgivaren. Tillsammans med underrättelsen får arbetsgivaren en blankett som ska fyllas i och återsändas.

4.4 Frankrike

I Frankrike kan löneutmätning ske i bl.a. lön, övertidsersättning, pension, livränta, arbetslöshetsbidrag, föräldrapenning, sjukersättning, naturaförmåner och skadeståndersättning. När verkställigheten avser skattefordringar fattas beslutet av det lokala skattekontor som har hand om indrivningen. Verkställighet av privaträttsliga fordringar sker, liksom i Holland, av privatpraktiserande utmätningsmän (Huissiers de Justice-organisationen). Är det fråga om sådana fordringar beslutar domstolen om löneutmätning.

Skattekontoren hämtar uppgifter om gäldenärens inkomst och arbetsgivare från deklARATIONEN. Finns det utmätningbar lön skickas ett utmätningbeslut med anmaning (avis à tiers détenteur) till arbetsgivaren, som också får information om hur stort löneavdrag som ska göras.

Utmätningbeloppet följer en tariff som utgår från gäldenärens inkomster. Tariffen är densamma för privaträttsliga och offentligrättsliga fordringar. Beloppet påverkas också av gäldenärens försörjningsbörda. Hänsyn tas bl.a. till sammanlevande make eller sambo som saknar egen inkomst eller endast har en låg sådan, till hemmavarande barn och till underhållsskyldighet för andra barn. Däremot beaktas inte gäldenärens individuella kostnader för t.ex. bostad och sjukvård. Det fastställs inte heller något lägsta belopp som ska undantas för gäldenärens försörjning. Tarifferna följs alltså fullt ut.

Löneutmätning kan ske utan tidsbegränsning. Ingen hänsyn tas till semesterperioder, julhelger eller liknande. Anstånd med löneutmätning och nedsättning av utmätningbeloppet kan bara bli aktuellt om parterna är överens om det. I annat fall tillämpas tariffen.

Den utmätningbara andelen av gäldenärens månadslön efter skatt och avdrag för försörjningsbörda framgår av följande uppställning.

- 1/20 av skiktet under 279,17 euro
- 1/10 av skiktet från och med 279,17 euro till och med 548,33 euro
- 1/5 av skiktet från och med 548,33 euro till och med 820,83 euro
- 1/4 av skiktet från och med 820,83 euro till och med 1 090 euro
- 1/3 av skiktet från och med 1 090 euro till och med 1 360 euro
- 2/3 av skiktet från och med 1 360 euro till och med 1 634,17 euro
- hela skiktet som överstiger 1 634,17 euro.

När det gäller utbetalningar som avser avgångsvederlag, ersättning vid avskedande och procentuell andel i företagets vinst är hela beloppet utmätningbart.

5 Ett förenklat förfarande

5.1 Allmänna utgångspunkter

Löneutmätningens betydelse

Vid verkställighet av betalningsförpliktelser är löneutmätning den exekutiva åtgärd som berör överlägset flest gäldenärer. Åtgärden står dessutom bakom en betydande del av de belopp som drivs in. Förklaringen till detta är främst att många gäldenärer saknar annan utmättningsbar egendom. Utmättningsordningen i 4 kap. 3 § utsökningsbalken har också betydelse. Den leder till att löneutmätning i åtskilliga situationer kommer ifråga även då det finns annan egendom att utmäta. Bakom utmättningsordningen ligger grundsynen att löneutmätning från gäldenärens synpunkt ofta är ett förmånligt val. Löneutmätning föranleder t.ex. ingen värdeförstöring. Lagstiftaren har också valt att utforma systemet för löneutmätning så att det blir mycket effektivt i den meningen att det ger borgenärerna i princip maximal utdelning av denna åtgärd som sådan. Som vi strax ska återkomma till har emellertid den nuvarande ordningen vissa effektivitetsbrister ur ett vidare perspektiv.

Den 1 januari 2008 infördes en enhetlig reglering av tillgångsundersökningar. Avskaffandet av den begränsade tillgångsundersökningen utvidgade Kronofogdemyndighetens möjlighet att flexibelt bedöma vilken verkställighetsåtgärd som var mest ändamålsenlig till alla mål. Därigenom försköts tyngdpunkten något från löneutmätning till annan utmätning. Situationen att gäldenären tvingades underkasta sig en lång löneutmätning trots att det kanske fanns andra sätt att snabbare och enklare nå ett bra resultat även för borgenären kunde t.ex. undvikas. Någon ändring i utmättningsordningen gjordes dock inte och löneutmätning är fortfarande den dominerande åtgärden.

Behovet av modernisering och effektivisering

Som konstateras i Kronofogdemyndighetens förstudie från år 2007 är systemet för löneutmätning i behov av en modernisering och effektivisering. Ambitionen bör vara att hitta ett system som genom sin enkelhet gör besluten mer begripliga för parterna och bättre än i dag motiverar gäldenärerna till olika insatser för att minska sin skuldbörda. Det är också angeläget att användningen av de resurser som är avsatta för verkställigheten effektiviseras. Vidare bör systemet utformas så att det minskar behovet av ändringsbeslut och även på andra sätt minimerar arbetsgivarnas hanteringskostnad.

Mindre press på gäldenärerna

Löneutmätningssystemet fick sin nuvarande utformning genom 1996 års reform av utsökningsbalken. Då avskaffades verkställighetsformen införsel, och all löneexekution har därefter skett genom utmätning av lön. Vidare slopades tidigare regler om tidsbegränsning vid utmätning av lön. Dessutom infördes enhetliga förbehållsbelopp. Samma förbehållsbelopp tillämpas alltså oavsett vilken fordran det gäller. Däremot ändrades inte grunderna för hur förbehållsbeloppet ska bestämmas. Konstruktionen är därför fortfarande den att förbehållsbeloppet utgår från schabloniserade normalbelopp till vilka det görs individuella tillägg som beaktar gäldenärens specifika förhållanden.

När storleken av förbehållsbeloppet lades fast var en av utgångspunkterna att beloppet skulle ligga på en högre nivå än normen för socialbidrag (prop. 1994/95:49 s. 60 ff). Förhållandet att löneutmätning skulle kunna pågå under hela året med möjlighet till förlängning ansågs kunna tala för generösa förbehållsbelopp. Nivån fick emellertid inte läggas så högt att indrivningsresultatet försämrades med större belopp. Avvägningen ledde till en måttlig justering uppåt av det förbehållsbelopp som tidigare hade gällt vid införsel.

I den utvärdering av reformen som dåvarande Riksskatteverket redovisade i RSV Rapport 2000:6 konstaterades att situationen för gäldenärer med långvarig löneexekution kunde vara mycket ansträngd. Förbehållsbeloppet bedömdes dock ligga på en godtagbar nivå. En förutsättning var emellertid att gäldenärer med långvarig löneexekution fick lättnad genom en generösare tillämpning av anståndsinstutet.

När Riksskatteverket gjorde sin bedömning beräknades normalbeloppet ligga på en nivå som var mellan 10 och 15 procent högre än den då gällande riksnormen för socialbidrag. Under våren 2008 genomförde Kronofogdemyndigheten en liknande analys. Den analysen, som redovisades i en skrivelse till Justitiedepartementet den 19 juni 2008, visar att skillnaderna mellan normalbeloppet och riksnormen numera är mycket små. Undantagsvis kan det t.o.m. vara så att normalbeloppet blir någon procent lägre. Lagstiftarens intentioner när det gäller nivån på det belopp som gäldenären får behålla är alltså inte längre uppfyllda.

Det som har sagts nu väcker ofrånkomligen frågan om inte gäldenärernas situation blivit alltför utsatt. Ett ytterligare skäl för den frågan är att anståndsreglerna fortfarande tillämpas mycket restriktivt (se avsnitt 5.5). Till detta kommer att riksnormen är avpassad för ett kortvarigt biståndsbehov medan löneutmätning relativt ofta pågår under lång tid. Strax över hälften av löneutmätningsgäldenärerna har varit föremål för löneutmätning utan avbrott under mer än ett år. Var sjätte löneutmätningsgäldenär har varit föremål för en sådan utmätning under en sammanhängande period av minst fem år.

Riskerna med ett system som under lång tid pressar gäldenärerna för hårt är utförligt beskrivna i den rapport om överskuldssättningens orsaker och konsekvenser som Kronofogdemyndigheten publicerade i januari 2008 (KFM Rapport 2008:1). Även de övriga undersökningar i samma ämne som återges i betänkandet Vägen tillbaka för överskuldssatta (SOU 2008:82) är av intresse. Den mest påtagliga risken är att gäldenärerna reagerar med passivitet och resignation. Att leva på existensminimum under många år kan också ge skamkänslor och leda till ett socialt utanförskap. Detta kan i sin tur ge upphov till bristande självkänsla, skadlig stress och försämrad hälsa.

En annan risk som bör uppmärksammas är att gäldenärerna söker sig till svarta arbetsuppgifter eller på andra sätt försöker undanhålla sina inkomster för att undgå löneutmätning. Det sägs ofta att så sker i stor utsträckning. Men det finns inga belägg för frekvensen. Att det förekommer i någon omfattning behöver man dock inte tveka om. Det är också uppenbart att risken för sådana ageranden ökar om gäldenärerna pressas så hårt att de upplever löneutmätningssystemet som orättfärdigt.

Vi har tagit upp frågan om gäldenärernas situation under samråden med företrädare för borgenärer och gäldenärer samt andra intressenter. Svaren ger inte någon entydig bild. Vår slutsats är emellertid att det krävs en förändring. Det förenklade systemet bör utformas så att gäldenärerna får en mindre betungande situation än i dag. Ett avgörande skäl för vår slutsats är den stora andelen gäldenärer med långvarig löneutmätning. Kontaktpersonerna från Konsumentverket, Socialstyrelsen och Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst har ställt sig bakom vår slutsats.

Incitament för minskad skuldsättning

Som redan framgått är dagens system mycket effektivt i den meningen att de belopp som är disponibla för löneutmätning normalt också tas i anspråk. Det finns i och för sig inga regler om utmätningens beloppets storlek. Men Kronofogdemyndighetens bedömning av vad som är en lämplig verkställighetstakt leder för det mesta till utmätningens belopp som ligger mycket nära skillnaden mellan gäldenärens nettolön och förbehållsbelopp.

Effektiviteten har emellertid en baksida. Gäldenären ges inte tillräcklig motivation att öka sina inkomster. Om gäldenären t.ex. går upp i arbetstid eller får en ny anställning med högre lön blir följden normalt att Kronofogdemyndigheten höjer utmätningens beloppet i motsvarande mån och därigenom tar i anspråk hela den löneökning som annars skulle ha tillfallit gäldenären.

Nuvarande regler ger inte heller det incitament som är önskvärt för att förmå gäldenären att reducera t.ex. sina bostadskostnader. Den som skaffar sig en lägre hyra genom att byta lägenhet kan inte räkna med att få behålla något av mellanskillnaden för egen del. I stället blir konsekvensen att förbehållsbeloppet

sänks och utmätningsbeloppet höjs. På motsvarande sätt förhåller det sig med övriga kostnader som påverkar förbehållsbeloppet efter individuell prövning.

Även i den här delen krävs en förändring. Regelsystemet måste tydligt uppmuntra individen att vara fortsatt ekonomiskt aktiv och stödja hans eller hennes initiativ för att minska sin skuld.

Schabloniserade beräkningar

I Riksskatteverkets utvärdering av 1996 års reform diskuterades om inte konstruktionen av både utmätnings- och förbehållsbelopp borde förenklas med den finska lagstiftningen som förebild. Riksskatteverket ansåg emellertid att den svenska modellen var att föredra när man såg till helheten i de båda systemen. Slutsatsen i den förstudie som Kronofogdemyndigheten genomförde under år 2007 är en annan. Där förordas en övergång till den långtgående schablonisering av dessa belopp som används i Finland.

Vi delar den grundläggande syn som förs fram i förstudien. Ett schabloniserat system uppfyller de krav som nyss har angetts. Gälldenärerna kan ges en mindre betungande situation, och konstruktionen av systemet skapar det önskade incitamentet för gälldenären att ta tag i sin ekonomiska situation. Det kommer i sin tur att ge samhällsliga vinster. Vi menar att en sådan förändring kan genomföras utan någon påtaglig försämring av det sammantagna resultatet av verkställigheten.

Det finns också andra skäl för ett schabloniserat system.

Ur både gälldenärens och borgenärens perspektiv är det utomordentligt betydelsefullt att utmätningsbeloppets storlek blir riktig i förhållande till gälldenärens levnadskostnader. Med nuvarande ordning förutsätter detta att gälldenären förser Kronofogdemyndigheten med fullständiga uppgifter om de förhållanden som påverkar förbehållsbeloppets storlek. För gälldenären är det emellertid knappast möjligt att ha kunskap om vilka samtliga dessa förhållanden är. Systemet är för invecklat för det. Många gälldenärer lämnar inga uppgifter alls. Det kan bero på att de inte förstår betydelsen av att göra det eller att de har resignerat inför sin ekonomiska situation och inte bryr sig om vilka konsekvenser det kan få. Det kan också bero på att de inte vill avslöja att de är föremål för löneutmätning och därför avstår från att skaffa de intyg från t.ex. sin tandläkare som krävs. Besluten får därför ofta fattas utan tillgång till ett fullgott underlag. Om den individuella prövningen överges minskar beroendet av uppgifter från gälldenären väsentligt.

Till detta ska läggas att dagens individuella prövning kräver ställningstaganden i en rad rättsfrågor. I den masshantering det är fråga om är det svårt att åstadkomma en enhetlig tillämpning. Med ett förenklat system som bygger på långtgående schablonisering kommer enhetligheten att öka och besluten att bli mer förutsägbara.

En annan positiv effekt av att överge den individuella prövningen är färre ändringsbeslut och därmed en minskad administrativ hantering för framför allt arbetsgivarna. Varje ändringsbeslut medför merarbete för arbetsgivaren som måste gå in i sitt lönesystem och aktualisera uppgiften om förbehållsbelopp respektive utmättningsbelopp.

Som nyss nämnts bör den nu diskuterade förändringen kunna genomföras utan någon påtaglig försämring av det sammantagna resultatet av verkställigheten. Vi kommer att utveckla den här saken närmare i avsnitt 6.1. Redan nu kan det emellertid sägas att bedömningen hänger samman med att dagens individuella prövning är mycket arbetskrävande för Kronofogdemyndigheten. Här finns goda möjligheter att frigöra resurser för utredningsinsatser som i dag måste prioriteras bort. En sådan omDispositionering av resurserna kommer att kompensera delar av det bortfall som blir följderna av ett system som är något mer generöst mot gäldenärerna vad gäller löneutmättningsbeloppens storlek.

Vår sammanfattande slutsats är således att ett moderniserat system för löneutmätning bör bygga på en schabloniserad beräkning av förbehållsbelopp och utmättningsbelopp.

5.2 Ett schabloniserat förbehållsbelopp

I dagens system tryggas gäldenärens behov av underhåll för sig och sin familj genom att Kronofogdemyndigheten fastställer ett förbehållsbelopp vars storlek till väsentliga delar avgörs efter en individuell prövning av gäldenärens och familjens kostnader. Som sagts tidigare (avsnitt 5.1) bör det förenklade systemet för löneutmätning bygga på ett schabloniserat förbehållsbelopp.

Kostnader som bör omfattas

Frågan nu är vilka närmare kostnader som ska innefattas av det schabloniserade förbehållsbeloppet. Att vanliga levnadsomkostnader ska räknas dit är närmast självklart. Beräkningen av dessa är redan schabloniserad genom det normalbelopp som i dag utgör en del av förbehållsbeloppet. Normalbeloppets storlek fastställs genom årliga föreskrifter som Kronofogdemyndigheten utfärdar med stöd av 7 kap. 4 § utsökningsförordningen (1981:981). De levnadsomkostnader som normalbeloppet avser att täcka är utgifter för bl.a. kost, kläder, tvätt, hygien, gas, hushållsel, telefon och Internetuppkoppling samt tv-avgifter, försäkringsavgifter, fackföreningsavgifter, andra medlemsavgifter och mindre utgifter för tillfälliga behov.

Det som i första hand skapar problem enligt nuvarande ordning är den individuella prövningen av kostnader för bostad, sjukdom och fullgörande av tjänst. Sådana kostnader är vanliga och kräver omfattande utredning.

Bostadskostnaden förutsätter en särskild utredning inför varje grundbeslut om löneutmätning. Enligt 7 kap. 5 § utsökningsbalken ska denna kostnad beräknas särskilt och läggas till normalbeloppet. Det som avses är den faktiska kostnaden. Bor gäldenären i en hyreslägenhet måste utredningen därför omfatta såväl månadshyran som eventuella bostadstillägg och bostadsbidrag. Är lägenheten en bostadsrätt läggs månadsavgiften till grund för kostnaden och hänsyn tas dessutom till räntekostnader och skälig amortering på lån till insatsen och reparationer. Består bostaden av en fastighet som gäldenären äger beaktas – utöver räntekostnader och skälig amortering – de driftskostnader som kan anses nödvändiga. Utredningarna om detta är särskilt resurskrävande och frågan om vilka närmare kostnader som ska beaktas är ofta svårbedömd. Att det är den faktiska kostnaden som avses innebär vidare att avdrag ska göras för hyra som betalas av en inneboende. Om gäldenärens bostadskostnad inte går att få fram under utredningen uppskattas den med ledning av kostnadsläget på orten.

Tillägg för sjukdomskostnader medges i nästan vartannat löneutmättningsbeslut. Den vanligaste situationen är ett tillägg för läkarvård och medicin som motsvarar det som gäldenären får betala själv, dvs. innan det s.k. högkostnadsskyddet träder in. Har gäldenären merkostnader för särskild kost på grund av sjukdom beaktas även det. När det gäller kostnader för tandvård anses normalbeloppet innefatta årlig kontroll, enklare lagningar och behandling av tandhygienist. För att det ska bli aktuellt med något tillägg till normalbeloppet krävs att det är fråga om en större behandling som en tandläkare ansett nödvändig. Gäldenären måste styrka behovet genom ett intyg från sin tandläkare. En annan kostnad som ofta föranleder tillägg är inköp av glasögon eller linser. Hänsyn tas också till kostnader för sjukresor, färdtjänst, hemtjänst, god man och förvaltare samt hjälpmedel vid funktionshinder.

När det gäller kostnader för fullgörande av tjänst medges tillägg i vart tredje beslut. Beräkningen av tillägget sker med tillämpning av de bestämmelser som gäller för avdrag av motsvarande kostnader vid inkomsttaxeringen. Kan gäldenären antas ha kostnader för resor till och från arbetsplatsen med kollektivt färdmedel kan tillägg göras även om den faktiska kostnaden inte är känd. I sådana fall används t.ex. kostnaden för ett månadskort som utgångspunkt för beräkningen.

Den individuella prövningen avser även kostnader för barntillsyn och den del av medlemsavgift till A-kassa som avser arbetslöshetsavgift.

Vi föreslår att samtliga kostnader som nu prövas individuellt ska föras in under det schabloniserade förbehållsbeloppet.

Fordringar med företrädesrätt

Nästa fråga är hur betalningar av fordringar med företrädesrätt ska behandlas. Av 7 kap. 4 § utsökningsbalken följer att förbehållsbeloppet ska innefatta dels

betalningar som gäldenären gör till någon annan som vid löneutmätning har bättre rätt till lönen, dels i vissa fall betalningar med lika rätt. De tillägg till normalbeloppet som den här bestämmelsen föranleder i praktiken avser frivilliga betalningar av underhållsbidrag. Frekvensen är mycket låg. Knappt tre av hundra gäldenärer gör sådana betalningar. Av den anledningen anser vi att det går att behålla nuvarande ordning med att medel för dessa betalningar reserveras efter en individuell prövning.

Proportioneringen

En sista fråga rör den proportionering som f.n. sker när gäldenären lever tillsammans med en make eller sambo som har egen inkomst. Nästan vart tredje utmättningsbeslut innefattar en sådan proportionering. Proportioneringen innebär att gäldenärens förbehållsbelopp bestäms med hänsyn till makens eller sambons ekonomiska förmåga att bidra till betalningen av familjens gemensamma kostnader. Gäldenären svarar för lika stor del av kostnaderna som hans eller hennes inkomst utgör av makarnas eller sambornas gemensamma inkomst. Har gäldenären högst inkomst ökar förbehållsbeloppet. Har gäldenären minst inkomst minskar det. Proportioneringen slår alltså åt båda hållen.

Proportioneringsprincipen är inte författningsreglerad men har tillämpats sedan lång tid tillbaka och är godtagen i praxis. Principen har tagits in i Kronofogdemyndighetens allmänna råd om hur förbehållsbeloppet ska bestämmas. Den har sin grund i den äktenskapsrättsliga lagstiftningen. Enligt 6 kap. 1 och 2 §§ äktenskapsbalken ska makar, var och en efter sin förmåga, bidra till det underhåll som behövs för att deras gemensamma och personliga behov ska tillgodoses. Om det som den ena maken ska bidra med inte räcker för den makens personliga behov eller för de betalningar som den maken annars gör för familjens underhåll ska den andre maken skjuta till de pengar som behövs.

Proportioneringen gör det svårt för gäldenären att sätta sig in i och kontrollera hur förbehållsbeloppet har räknats fram. Principen bakom proportioneringen ifrågasätts dessutom ofta. Makar och sambor med högre inkomst än gäldenären hävdar att den faktiska konsekvensen av den är att de får betala den andre makens eller sambons skulder. Detta uppfattas som orimligt och orättvist eftersom de inte har något betalningsansvar för skulderna. Påståenden om att den här konsekvensen fått par att avstå från att flytta ihop eller lett till separationer är inte ovanliga. Hur det förhåller sig i verkligheten går naturligtvis inte att belägga.

Under alla förhållanden är det uppenbart att systemet för löneutmätning skulle bli enklare att förstå för den enskilde och att acceptansen för systemet skulle öka påtagligt om proportioneringen slopas. Det är dags att genomföra den förändringen nu. Även i det förenklade systemet måste gäldenären emellertid ges förutsättningar att bidra till försörjningen av en make eller sambo som saknar eller endast har låga inkomster för egen del. Här bör lösningen vara densamma som

enligt det finska systemet, dvs. att det schabloniserade förbehållsbeloppet ska påverkas av en sådan försörjningsbörda.

Förslaget om att slopa proportioneringen ger endast smärre vinster när det gäller Kronofogdemyndighetens utredning. De består i att myndigheten inte längre behöver hämta in uppgifter om makens eller sambons kostnader.

När det förenklade systemet utformas närmare krävs en avvägning mellan intresset av att borgenärernas fordringar blir betalda på kortast möjliga tid och gäldenärernas behov av att få behålla ett rimligt belopp för sin och familjens försörjning. Den här avvägningen ställs på sin spets när storleken av gäldenärens förbehållsbelopp och utmätningens belopp ska bestämmas. Vi återkommer till den frågan i avsnitt 5.4.

5.3 Utmätningens belopp

Förutom förbehållsbeloppet ska Kronofogdemyndigheten enligt nuvarande ordning bestämma hur mycket som ska utmätas. I de allra flesta fall sker det genom att ett utmätningens belopp fastställs i kronor. I stället för att ange ett preciserat utmätningens belopp får Kronofogdemyndigheten förordna att all lön som överstiger förbehållsbeloppet ska tas i anspråk. Den möjligheten används när gäldenärens lönebelopp varierar vid olika avlöningstillfällen.

Som utvecklats tidigare (i avsnitt 5.1) är det nuvarande systemet mycket effektivt i den meningen att de belopp som är disponibla för löneutmätning normalt också tas i anspråk. Problemet är emellertid att systemet inte ger gäldenären tillräcklig motivation för att öka sina inkomster. Nuvarande regler ger inte heller det incitament som är önskvärt för att förmå gäldenären att reducera t.ex. sin hyra eller andra kostnader som påverkar förbehållsbeloppet efter individuell prövning.

En procentuell andel

Mot den här bakgrunden föreslår vi att utmätningens beloppet ska fastställas som en procentuell andel av gäldenärens inkomster. Procentsatsen måste avvägas så att det blir en rimlig balans mellan intresset av att gäldenärernas situation inte ska bli alltför betungande och borgenärernas intresse av snabb betalning. Konstruktionen med en procentuell andel skapar den önskvärda drivkraften. Inkomstökningar leder till att gäldenären får behålla ett större belopp. Kostnadsminskningar går ograverade till gäldenären.

En ytterligare fördel med förslaget är att det leder till färre ändringsbeslut. Med ett utmätningens belopp som inte är fastställt till ett visst belopp i kronor krävs ju inte något nytt beslut om gäldenären får en högre eller lägre lön.

Beräkningsunderlag

Utmätningsbeloppet bör beräknas på summan av de inkomster som kan tas i anspråk genom löneutmätning hos gäldenären. Regleringen av vilka inkomster som är utmätningbara finns i 7 kap. 1 § utsökningsbalken. Utöver arbetstagares lön och ersättningar som kan jämföras med den, omfattas även pension, sjukpenning, föräldrapenningförmåner och andra ersättningar som lämnas på grund av sjukdom, arbetslöshet, värnpliktstjänstgöring m.m.

Till underlaget för beräkningen bör även föras bostadsbidrag som gäldenären får. Bostadsbidrag kan inte utmätas. Men bidraget ökar gäldenärens betalningsförmåga och avser en kostnad som – om än schabloniserad – redan är beaktad genom förbehållsbeloppet. Av motsvarande skäl bör också sådana naturaförmåner som minskar gäldenärens utgifter för vanliga levnadskostnader ingå i detta underlag.

Underlaget bör minskas med den preliminära skatt som dras av från gäldenärens inkomster.

I fortsättningen används begreppet ”beräkningsunderlag” för det belopp som beräkningen av utmätningsbeloppet ska utgå från.

5.4 Storleken av schabloniserat förbehållsbelopp och utmätningsbelopp

Av skäl som utvecklades i avsnitt 5.1 bör det förenklade systemet utformas så att gäldenärerna får en mindre betungande situation än i dag. Samtidigt ska systemet tillgodose intresset av att borgenärerna får snabb betalning av sina fordringar. En ytterligare utgångspunkt ska vara att löneutmätningen inte får leda till att gäldenären blir berättigad till försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen.

Som också framgått tidigare (avsnitt 5.2) ska det schabloniserade förbehållsbeloppet täcka både de vanliga levnadskostnader som i dag inryms i det schabloniserade normalbeloppet och de kostnader som f.n. prövas individuellt. Förbehållsbeloppet behöver därför ligga på en högre nivå än nuvarande normalbelopp. Hur mycket högre nivån ska vara får uppskattas med ledning av bl.a. av utfallet av nuvarande individuella kostnadsprövning.

Fakta om levnadskostnader

Genom en statistisk bearbetning av underlaget för samtliga löneutmätningar som pågick den 13 juni 2008 har vi tagit fram uppgifter om de kostnader som beaktats individuellt (se sammanställningen i bilaga 1 till rapporten).

Den största posten avser bostadskostnader. Spridningen är stor. Nästan 90 procent av de ensamstående gäldenärerna har emellertid en nettokostnad som understiger

5 000 kronor i månaden, och det är bara 4 procent av dessa gäldenärer som har en nettokostnad som överstiger 6 000 kronor. Bland gäldenärer med en familj som består av två vuxna och två barn har ca 45 procent en nettokostnad som understiger 6 000 kronor och 30 procent en nettokostnad som överstiger 7 000 kronor.

Tilläggen för sjukdomskostnader är väsentligt lägre. De ligger för det mesta under 500 kronor i månaden, och det vanligaste tillägget är 225 kronor i månaden.

När det gäller kostnader för fullgörande av tjänst ligger tilläggen normalt under 1 000 kronor i månaden, och det vanligaste beloppet är 620 kronor i månaden. Även de månatliga kostnader som medges för barntillsyn ligger normalt under 1 000 kronor. Här är det vanligaste beloppet 731 kronor per månad.

Vidare framgår att ett förhållandevis stort antal gäldenärer får tillägg för andra kostnader. Dessa är inte specificerade men lär i första hand avse arbetslöshetsavgift till A-kassa. Tilläggen understiger för det mesta 500 kronor i månaden, och det vanligaste beloppet är 246 kronor i månaden.

Schabloniserat förbehållsbelopp

Vi har stannat för att löneutmätning hos en ensamstående gäldenär bör komma ifråga först om gäldenärens beräkningsunderlag överstiger ca 8 700 kronor. Det är alltså det belopp som en sådan gäldenär minst får behålla för sitt underhåll. Har gäldenären ett hemmavarande barn motiverar det schabloniserade förbehållsbeloppet att löneutmätning får ske först då beräkningsunderlaget överstiger ca 9 600 kronor. Har gäldenären flera hemmavarande barn bör denna inkomstgräns höjas ytterligare för varje barn. En sådan höjning bör också ske när gäldenären är gift eller sambo med en person som saknar egen inkomst eller har en låg sådan.

Vid den bedömning som ligger till grund för förslaget har en av utgångspunkterna varit att det schabloniserade förbehållsbeloppet endast ska täcka skäliga bostadskostnader. En annan utgångspunkt har varit att gäldenären – vid sidan av bostadskostnaden – normalt inte har mer än en eller ett par kostnadsposter som behöver beaktas. Det är t.ex. ovanligt att betydande kostnader för fullgörande av tjänst förekommer samtidigt med betydande sjukdomskostnader.

Utmättningsbelopp

I avsnitt 5.3 föreslås att utmättningsbeloppet inte längre ska fastställas som ett belopp i kronor utan som en procentandel av gäldenärens beräkningsunderlag. Borgenärernas intresse av att få betalt för sina fordringar motiverar att den andel av beräkningsunderlaget som tas i anspråk genom löneutmätning ökar gradvis ju högre beräkningsunderlaget är. Ett ändamålsenligt sätt att åstadkomma en sådan

progressivitet – och samtidigt göra systemet enkelt att förstå – är att använda en fast procentsats och komplettera den med ett grundavdrag. Grundavdraget säkerställer skyddet för gäldenären och bör på samma sätt som dagens normalbelopp knytas till utvecklingen av konsumentprisindex.

Vi föreslår att utmätningsbeloppet ska bestämmas till 75 procent av beräkningsunderlaget. Den summan ska sedan minskas med grundavdraget. Av det som sagts tidigare om det belopp som en gäldenär minst ska få behålla för sitt och familjens underhåll följer att grundavdraget ska vara 6 500 kronor för en ensamstående och att avdraget ska öka med 650 kronor för varje hemmavarande barn. Avdraget bör också öka med 650 kronor då gäldenärens make eller sambo saknar egen inkomst eller har en inkomst som efter avdrag för preliminär skatt understiger grundavdraget för en ensamstående.

Med det här förslaget bedömer vi att grundkraven på det nya systemet i huvudsak är uppfyllda. Verkställigheten blir tillräckligt effektiv samtidigt som gäldenären ges en viss lättnad och bättre förutsättningar för att ta tag i sin ekonomiska situation. Huvuddelen av gäldenärerna kommer att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Bedömningen grundas på de beräkningar som redovisas närmare i avsnitten om förslagets konsekvenser för borgenärer och gäldenärer (6.1 och 6.2). Som framgår av dessa avsnitt kan den schabloniserade beräkningen emellertid i vissa fall leda till att gäldenärer får behålla en alltför liten del av sin inkomst. I nästa avsnitt föreslås därför att Kronofogdemyndigheten ska kunna besluta om ett särskilt avdrag från utmätningsbeloppet.

5.5 Anstånd och särskilt avdrag

Anstånd enligt dagens regler

Enligt dagens regler får Kronofogdemyndigheten på begäran av borgenären eller gäldenären bevilja anstånd under pågående löneutmätning (7 kap. 11 § utsökningsbalken). Anståndsreglerna infördes vid 1996 års reform av systemet för löneexekution (prop. 1994/95:49 s. 72 och 85). Syftet var att säkerställa att systemet – som genom de nya reglerna innebar att all löneexekution kunde ske utan tidsbegränsning – inte blev oskäligt betungande för gäldenärerna.

Ett beslut om anstånd gäller bara själva löneutmätningen.

Kronofogdemyndigheten är inte bunden av parternas önskemål. En begäran om anstånd från sökanden kan alltså avslås om myndigheten anser att anstånd är olämpligt. Är det gäldenären som har begärt anståndet krävs att sökanden medger det eller att det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara sjukdom, olycksfall och andra liknande situationer som gäldenären inte kunnat råda över eller förutse. Däremot anses inte enbart en omständighet som att gäldenären ska ha semester motivera anstånd. Det har förutsatts att anstånden som regel blir få och korta.

Enligt Kronofogdemyndighetens allmänna råd om bestämmande av förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m. (KFM A 2008:1) bör den tid som löneutmätning pågått eller beräknas pågå beaktas vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger. Av Kronofogdemyndighetens meddelande i samma ämne (KFM M 2008:1) framgår att även situationen att beneficieegendom går sönder och behöver ersättas bör anses utgöra särskilt skäl för anstånd.

Anståndsinstutet har inte fått något nämnvärt genomslag i den praktiska tillämpningen. I den utvärdering av 1996 års reform som redovisades i RSV Rapport 2000:6 konstaterade Riksskatteverket bl.a. att Kronofogdemyndighetens tolkning av vad som utgör särskilda skäl har varit alltför snäv. Även under senare år har Kronofogdemyndigheten och också domstolarna intagit en mycket restriktiv hållning i sin praxis.

Det finns inga regler om nedsättning av utmätningensbeloppet. Av 7 kap. 10 § utsokningsbalken följer emellertid att Kronofogdemyndigheten ska ändra utmätningensbeslutet om det finns anledning till det. Ett sådant beslut aktualiseras t.ex. om gäldenären varaktigt får ökade kostnader för boende, sjukdom, barntillsyn eller annat som påverkar förbehållsbeloppet.

Vårt förslag om ett schabloniserat förbehållsbelopp har sin förebild i det finska systemet för löneutmätning. Som framgått av redogörelsen i avsnitt 4.2 ger lagstiftningen i Finland utrymme för s.k. fria månader, uppskjutande av utmätningen och nedsättning av utmätningensbeloppet. Därigenom möjliggörs betydande undantag och lättnader inte bara för gäldenärer med väsentligt nedsatt betalningsförmåga utan även för dem vars nödvändiga boendekostnader eller andra levnadskostnader är höga i förhållande till det belopp som återstår efter utmätningen.

Fria månader bör inte införas

Vi har redan tidigare konstaterat att den schablonisering som förslaget bygger på i vissa fall kan leda till att gäldenären inte får behålla så mycket av sin lön som krävs för en skälig levnadsnivå. Det väcker frågan om det finns skäl att – även i den här delen efter mönster av finsk lagstiftning – införa ett system med förutbestämda månader som är utmätningensfria. I rapporten från år 2000 diskuterade Riksskatteverket om sådana månader borde införas mot bakgrund av att den säkerhetsventil som anståndsmöjligheten utgjorde inte hade kommit att tillämpas på ett riktigt sätt. Verkets slutsats blev att fria månader inte var önskvärda. Det främsta skälet var den påverkan som fria månader skulle få på indrivningsresultatet. Ett annat skäl var att det inte gick att bortse från möjligheten att gäldenär och arbetsgivare kom överens om att t.ex. övertidsersättning skulle betalas ut vid just de tillfällen som frimånaderna inföll. I stället utgick Riksskatteverket från att gäldenärer med långvarig löneutmätning skulle få den lättnad som var förutsatt vid 1996 års reform genom en generösare tillämpning av anståndsreglerna.

De argument mot utmätningsfria månader som Riksskatteverket förde fram gäller även i det förenklade system för löneutmätning som nu föreslås. Med två utmätningsfria månader om året skulle resultatet av verkställigheten försämrats med i storleksordningen 460 miljoner kronor årligen. Farhågan om illojala överenskommelser mellan gäldenärer och arbetsgivare ska inte överdrivas. Men den finns ändå där och gäller särskilt då gäldenären är anställd i ett eget eller en nära anhörigs företag. Inte heller nu förordas således införande av fria månader.

Anstånd i det förenklade systemet

Däremot bör det fortfarande vara möjligt för gäldenären att få anstånd under pågående löneutmätning. Anstånden bör som hittills som regel bli få och korta. Till skillnad från vad som gäller i dag bör anståndsmöjligheten alltid vara begränsad till situationen att det föreligger särskilda skäl. Det finns inget behov av att kunna medge anstånd i större utsträckning än så. Det förutsätter dock att Kronofogdemyndigheten och domstolarna överger den mycket restriktiva hållning som intagits i praxis. Vi utgår således från att tolkningen av vad som utgör särskilda skäl blir mer generös och medför att gäldenärer med långvarig löneutmätning får den lättnad som lagstiftaren förutsatte vid 1996 års reform. Anstånd bör t.ex. – i enlighet med rekommendationen i Kronofogdemyndighetens allmänna råd – normalt medges då beneficiarieskyddad egendom behöver ersättas.

En följd av det här förslaget är att sökandens inställning inte längre kommer att påverka vilka grundläggande förutsättningar som ska gälla för anstånd. Om det är gäldenären som har begärt anstånd bör sökanden dock fortfarande beredas tillfälle att yttra sig i frågan. Det kan ju vara så att sökanden vill tillföra någon eller några omständigheter som är av betydelse för prövningen.

Särskilt avdrag för höga kostnader

Nästa fråga rör situationen för gäldenärer med varaktiga kostnader för sin och familjens försörjning som är så höga att det schabloniserade förbehållsbeloppet blir otillräckligt. Som framgår av konsekvensbeskrivningen i avsnitt 6.2 kan schabloniseringen i ungefär vart femte fall leda till att gäldenären inte tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Mot den här bakgrunden är det motiverat att komplettera de nya reglerna om beräkningen av utmätningsbeloppet med ett särskilt avdrag. Ett sådant avdrag bör medges när det krävs för att gäldenären ska få behålla vad som behövs för sitt eget och familjens underhåll. Här är det ofrånkomligt att Kronofogdemyndigheten – på i princip samma sätt som i dag – måste fastställa ett förbehållsbelopp som grundar sig på en individuell prövning av gäldenärens kostnader. Förbehållsbeloppet får därefter jämföras med hur mycket gäldenären kan förväntas få behålla om utmätningsbeloppet beräknas enligt huvudregeln. Är förbehållsbeloppet högre bör konstruktionen vara den att mellanskillnaden tillgodoräknas gäldenären som ett särskilt avdrag. På det sättet säkerställs skyddet

för gäldenären utan att den grundläggande modellen med ett procentuellt avdrag behöver överges.

Förslaget om ett särskilt avdrag innebär alltså att Kronofogdemyndigheten i dessa fall ska göra samma prövning som i dag, när förbehållsbeloppet bestäms. Även de närmare grunderna för prövningen bör vara oförändrade. Bestämmelserna i 7 kap. 5 § utsökningsbalken om normalbelopp bör därför föras över till de nya reglerna om beräkningen av utmätningensbeloppet.

Mot bakgrund av vad som tidigare sagts om att nuvarande system är för pressande för gäldenärerna finns det dock anledning att höja normalbeloppet något. Vi har stannat för att normalbeloppet – med utgångspunkt från 2008 års prislivå – bör vara 4 800 kronor för gäldenären, 2 550 kronor för barn under 7 år och 2 950 kronor för äldre barn. Det innebär en höjning med ungefär sex procent.

Vi har tidigare föreslagit att den s.k. proportioneringsprincipen inte ska tillämpas i det förenklade systemet. Därför blir det inte aktuellt att bestämma något normalbelopp för makar och motsvarande. Gäldenären ska däremot få förutsättningar att bidra till försörjningen av en make eller sambo som saknar eller endast har låga inkomster för egen del (se avsnitt 5.2). Vi föreslår därför att normalbeloppet ska vara 3 100 kronor för en sammanlevande make eller motsvarande som saknar egen inkomst eller har en inkomst som efter avdrag för preliminär skatt understiger grundavdraget för ensamstående, dvs. 6 500 kronor.

Kronofogdemyndigheten bör bemyndigas av regeringen att meddela närmare föreskrifter om förbehållsbeloppet. Därigenom kan dagens ordning med årliga föreskrifter, allmänna råd och meddelanden om förbehållsbeloppet behållas.

Beslut om särskilda avdrag bör fattas av Kronofogdemyndigheten efter ansökan av gäldenären. När det genom tidigare utredningar är känt att det finns skäl för ett sådant avdrag bör myndigheten även kunna fatta beslutet på eget initiativ. Det ligger i sakens natur att Kronofogdemyndigheten vid sin prövning kan behöva kontrollera uppgifter som lämnas av gäldenären eller undersöka om tidigare kända förhållanden fortfarande är aktuella. Någon skyldighet att utreda frågan mer än så bör myndigheten dock inte ha.

Ett beslut om ett särskilt avdrag ska upphävas eller ändras om gäldenärens ekonomiska förhållanden ändras så att avdraget inte längre är motiverat eller bör medges i annan omfattning. Uppgifter om sådana förändringar kan t.ex. komma fram då Kronofogdemyndigheten vidtar nya utredningsåtgärder i ett mål som handläggs tills vidare eller genomför sin årliga uppföljning av pågående löneutmätningar.

Det är viktigt att den resursvinst som görs genom schabloniseringen inte går förlorad genom att Kronofogdemyndigheten måste handlägga ett stort antal ansökningar om särskilda avdrag där det saknas förutsättningar för bifall. Gäldenärerna måste därför få tydlig och lättillgänglig information om

regelsystemet. Risken för onödiga ansökningar kan också minskas genom en e-tjänst som gör att gäldenären själv på ett enkelt sätt kan beräkna om ett särskilt avdrag kan bli aktuellt. Kronofogdemyndighetens webbplats innehåller f.n. en sådan tjänst för beräkning av förbehållsbeloppet.

Trots åtgärder av det här slaget räknar vi med många ansökningar om särskilda avdrag när reformen genomförs. Det ligger i sakens natur att många gäldenärer – särskilt de som redan är föremål för löneutmätning när det förenklade systemet genomförs – kommer att göra sådana ansökningar. Men när kunskapen om de nya reglerna väl har nått ut på allvar kommer frekvensen snabbt att sjunka till normala nivåer.

5.6 Omräkning av grundavdrag och normalbelopp

Dagens normalbelopp garanteras värdebeständighet genom den årliga omräkningen i förhållande till konsumentprisindex (7 kap. 5 § första stycket utsökningsbalken). Omräkningen utförs av Kronofogdemyndigheten med stöd av regeringens bemyndigande i 7 kap. 4 § utsökningsförordningen (1981:981). Information om vilka normalbelopp som gäller lämnas i myndighetens årliga föreskrifter om bestämmande av förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m.

Nuvarande ordning för omräkning bör behållas i det förenklade systemet. Kronofogdemyndigheten bör alltså som huvudregel räkna om grundavdraget en gång om året för att anpassa det till de prisförändringar som speglas genom konsumentprisindex. Det är emellertid inte rimligt att mycket små förändringar får genomslag på grundavdraget. Varje ändring leder ju till att i princip samtliga utmättningsbeslut måste göras om. Det föranleder i sin tur en kostnadskrävande hantering hos såväl arbetsgivarna som Kronofogdemyndigheten. Därför bör det införas en spärr som innebär att grundavdraget ändras först om förhållandet mellan den aktuella prisnivån och den prisnivå som rådde då avdraget senast ändrades motiverar en höjning eller sänkning med minst två procent.

Det som har sagts nu bör gälla även normalbeloppen.

5.7 Förbehållsbelopp vid skuldsanering

Vid skuldsanering bestäms gäldenärens förbehållsbelopp med ledning av det som gäller vid utmätning av lön. Här finns alltså en koppling mellan reglerna i skuldsaneringslagen och utsökningsbalken. De ändringar som föreslås nu kan således komma att få betydelse även vid skuldsanering. Det aktualiserar frågan om kopplingen mellan de båda regelsystemen ska bestå (jfr prop. 2005/06:124 s. 49).

Vi har undersökt hur utfallet blir om det schabloniserade förbehållsbelopp som nu föreslås tillämpas på den kategori av gäldenärer som får skuldsanering. Undersökningen har gjorts genom en omräkning av förbehållsbeloppet i 200 slumpmässigt utvalda skuldsaneringsbeslut. Resultatet visar att det månatliga belopp som sammantaget fördelas till borgenärerna ökar från 287 000 kronor till

316 000 kronor. På individnivå varierar utfallet – som väntat – ganska kraftigt. För mer än hälften av gäldenärerna innebär den schabloniserade beräkningen ett betalningsutrymme som är minst 1 000 kr högre eller lägre än det nuvarande. Avvikelser på mer än 2 000 kronor är inte ovanliga.

Konsekvenserna av en skuldsanering skiljer sig i väsentliga avseenden från dem som följer av ett beslut om löneutmätning. Bara det att gäldenären genom beslutet blir helt eller delvis befriad från sitt betalningsansvar är ett skäl för att förbehållsbeloppet bör beräknas individuellt. Till detta kommer intresset av att betalningsplanerna blir hållbara. Vid löneutmätning bygger regelsystemet på att besluten ska kunna ändras utan någon större omgång. Omprövning av skuldsanering däremot kan endast bli aktuellt under speciella förhållanden och kräver ett särskilt förfarande. De siffror som redovisades nyss indikerar att ett alltför stort antal gäldenärer skulle få betydande svårigheter att följa betalningsplanen.

En fråga som måste ställas i det här sammanhanget är om skilda beräkningssystem i det enskilda fallet kan göra löneutmätning mer attraktivt än skuldsanering. Det går inte att helt bortse från risken för detta. Den skuldbefrielse som följer av skuldsanering bör emellertid i de allra flesta fall uppväga påfrestningen av ett lägre förbehållsbelopp under den begränsade tid som betalningsplanen pågår. Det gäller särskilt om löptiden för betalningsplaner förkortas från fem till tre år enligt det delbetänkande av 2007 års insolvensutredning (SOU 2008:82) som för närvarande bereds inom Justitiedepartementet.

Mot den här bakgrunden föreslår vi att förbehållsbeloppet vid skuldsanering även i fortsättningen ska läggas fast efter en individuell prövning. Lagtekniskt bör detta lösas genom att skuldsaneringslagens hänvisning till utsökningsbalken ändras till att avse de nya bestämmelserna om förbehållsbelopp när särskilda avdrag bestäms.

6 Förslagets konsekvenser

6.1 Borgenärer

För att skapa underlag för bedömningen av förslagets konsekvenser har vi låtit bearbeta uppgifter om samtliga löneutmättningsbeslut som var registrerade i utsökings- och indrivningsdatabasen i mitten av november 2008. Vid den slutliga bearbetningen uteslöts ca 1 800 beslut av tekniska skäl. Analysen i det följande grundar sig därför på uppgifter från 102 219 beslut. Ingenting talar för att slutsatserna hade blivit annorlunda om samtliga beslut hade ingått även i den slutliga bearbetningen.

Utmättningsbeloppet minskar

När det gäller konsekvenserna för borgenärerna är en första fråga hur de beslutade utmättningsbeloppen kommer att påverkas. Vid bearbetningen var summan av dessa belopp ca 293 miljoner kronor i månaden. Det faktiska utrymme som hade kunnat tas i anspråk, dvs. skillnaden mellan gäldenärernas nettoinkomster och förbehållsbelopp, var ca 309 miljoner kronor i månaden. Det faktiska utrymmet var alltså fem procent högre än summan av utmättningsbeloppen. Att Kronofogdemyndigheten utmäter ett lägre belopp än det som går att ta i anspråk kan ha flera förklaringar. Den kanske vanligaste är att det lägre beloppet räcker för att hela skulden ska bli betald vid nästa löneutbetalning. Om de regler som nu föreslås hade gällt skulle det sammanlagda faktiska utrymmet ha varit 247 miljoner kronor i månaden. Det är rimligt att anta att den femprocentiga differensen mellan det faktiska utrymmet och det beslutade utmättningsbeloppet kommer att bestå. Summan av utmättningsbeloppen i det förenklade systemet kan därför beräknas bli ca 235 miljoner kronor i månaden.

Uppgifterna från bearbetningen indikerar alltså att ett förenklat system kommer att minska summan av de beslutade utmättningsbeloppen med ca 60 miljoner kronor i månaden. Av Kronofogdemyndighetens betalningsstatistik framgår att det som flyter in genom löneutmätning utgör ungefär 80 procent av beslutade belopp. Bortfallet för borgenärerna kan därför beräknas till högst 50 miljoner kronor i månaden.

Till detta kommer ett bortfall på grund av beslut om särskilda avdrag (jfr avsnitt 5.5). Bearbetningen indikerar att det beloppet kan komma att uppgå till ungefär 30 miljoner kronor i månaden. Det totala bortfallet blir därför 80 miljoner kronor.

Den här beräkningen bygger enbart på jämförelsen mellan nuvarande utmättningsbelopp och utmättningsbeloppen i det förenklade systemet. Den tar inte hänsyn till att många borgenärer trots lägre utmättningsbelopp fortfarande kommer att få sina fordringar fullt betalda men efter något längre tid. Hur det kommer att påverka det totala utfallet är mycket svårt att beräkna. Kronofogdemyndighetens

verksamhetssystem ger inte den information som behövs för beräkningen. Vi har därför valt att bortse från den faktorn.

Andra insatser begränsar bortfallet

De nu redovisade siffrorna ger inte hela bilden. Om man tar hänsyn till de samlade konsekvenserna av reformen kommer bortfallet att bli väsentligt lägre. Det beror i första hand på att reformen frigör resurser som Kronofogdemyndigheten kan använda för mer verkningsfulla utrednings- och verkställighetsinsatser. Dessa resurser kan uppskattas motsvara minst 75 och högst 90 årsarbetskrafter. Grunden för den här uppskattningen redovisas i avsnitt 6.4.

Inom Kronofogdemyndigheten finns en preliminär plan för de resurser som kan frigöras. Planen innebär att insatserna för att följa upp fallerande löneutmättningsbeslut kan förstärkas. Här handlar det framför allt om att snabbt göra en ny utredning när skälet för att medel inte längre flyter in är att gäldenären har bytt arbetsgivare. Planen är också att sätta in tidigare insatser mot arbetsgivare som inte fullgör skyldigheten att göra avdrag och att redovisa medel enligt löneutmättningsbeslutet. Åtgärderna bör tillsammans kunna förbättra resultatet av löneutmättningsförfarandet med ca 5 miljoner kronor i månaden.

När det gäller verkställigheten i övrigt ska resurserna enligt planen styras till insatser som ökar antalet utmätningar av både fast och lös egendom. En betydelsefull punkt är att en personlig kontakt med gäldenären ska ingå i betydligt fler utredningar än nu. Då ökar förutsättningarna för bästa möjliga anpassning av verkställighetsåtgärderna till den enskilde gäldenärens förhållanden. En sådan anpassning är nödvändig för att verkställigheten ska bli kostnadseffektiv och ge önskat resultat. Stickprov tyder på att ungefär varannan utredning avslutas utan att handläggaren varit i personlig kontakt med gäldenären. En annan viktig punkt är snabbare insatser när utredningen tyder på att gäldenären har utmättningsbar egendom. Hit hör också fler utmättningsförrättningar på fältet. Det kan nämnas att antalet bostadsförrättningar är anmärkningsvärt litet. Av planen framgår slutligen att de utredningar som görs om gäldenärernas innehav av fastigheter och pantbrev ska förbättras. Dessa tillgångsslag representerar stora värden och kräver utredningar som är förhållandevis komplicerade.

Verkställighetsprocessen genomför f.n. en omfattande kompetensväxling i syfte att öka andelen medarbetare med kvalificerad exekutiv eller juridisk utbildning. Kompetensväxlingen säkerställer att myndigheten har tillgång till den personella resurs som är nödvändig för att utredningarna ska kunna fördjupas och förbättras enligt planen.

Vid bedömningen av vad insatserna för att öka antalet utmätningar kommer att betyda för det indrivna beloppet kan erfarenheterna från den reformering av utmättningsförfarandet som genomfördes den 1 januari 2008 ge viss vägledning.

Reformen innebar att man inte längre begränsade vissa mål till enbart löneutmätning eller utmätning av restitutionsfordringar. Detta medförde att Kronofogdemyndigheten under år 2008 gjorde 60 procent fler utmätningar och drev in ca 37 miljoner kronor mer i månaden än året innan. Allt talar för att det ligger en engångseffekt bakom delar av denna ökning. Det råder emellertid ingen tvekan om att utfallet för borgenärerna kan påverkas rejält genom ökade verkställighetsinsatser. En rimlig utgångspunkt nu bör vara att reformen i den här delen kommer att förbättra resultatet av verkställigheten med åtminstone 15 miljoner kronor i månaden.

Positiva effekter av drivkraft för minskad skuldsättning

I avsnitten 5.3 och 6.2 beskrivs hur det förenklade systemet skapar motivation till minskad skuldsättning. Risken för att gäldenärerna väljer att lämna sin anställning för att i stället arbeta svart eller på andra sätt gör sina inkomster onåbara för löneutmätning reduceras. I stället stimuleras gäldenärerna att t.ex. öka sin arbetsinsats eller skaffa ett nytt arbete för att höja sin lön. Bedömningen av vad just den här faktorn får för konsekvens för det individen beloppet måste göras med stor försiktighet. Ett tillskott på tio miljoner kronor i månaden bör den dock under alla förhållanden ge.

Försämringen av borgenärernas utfall kommer alltså att begränsas både som en följd av mer verkningfulla verkställighetsåtgärder och av den motivation till minskad skuldsättning som reformen för med sig. Som redan framgått bedömer vi att den sammanlagda försämringen av utfallet av verkställigheten kommer att stanna vid ca 50 miljoner kronor i månaden. Detta belopp utgör drygt 6 procent av de medel som totalt flyter in genom verkställigheten av betalningsmål.

6.2 Gäldenärer

Ett av kraven på det förenklade systemet är att det ska utformas så att gäldenärerna med löneutmätning får en mindre betungande situation än i dag (jfr avsnitt 5.1). Som framgått av föregående avsnitt kommer det sammanlagda belopp som tas ut genom löneutmätning att minska med ca 75 miljoner kronor i månaden. Gäldenärskollektivet som helhet får alltså en lättnad genom förslaget. Lättnaden får anses rimlig och göra att kravet är uppfyllt.

När det gäller kravet att löneutmätning inte får leda till att gäldenären blir berättigad till försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen är situationen annorlunda. Uppgifterna från den bearbetning som nämndes i föregående avsnitt tyder på att schabloniseringen av förbehållsbeloppet i ungefär vart femte fall leder till att gäldenären får behålla en alltför liten del av sin inkomst. Det rör sig här om gäldenärer med särskilt höga kostnader för bostad, resor till och från arbetet, barntillsyn eller annat som i dagens system beaktas genom individuella tillägg till normalbeloppet. Bearbetningen omfattar 102 219 gäldenärer och visar att ca 20 000 av dem får behålla ett belopp som är minst 500 kronor lägre än deras nuvarande förbehållsbelopp. För att den gruppen ska få en skälig levnadsnivå

krävs regler om ett särskilt avdrag vid beräkningen av utmätningens belopp. Sådana regler föreslogs i avsnitt 5.5. Bearbetningen visar också att ungefär 11 000 gäldenärer får behålla ett belopp som är högst 500 kronor lägre än nuvarande förbehållsbelopp. Även i den gruppen finns gäldenärer med förhållanden som motiverar ett särskilt avdrag.

En ytterligare utgångspunkt vid utformningen av det förenklade systemet har varit att gäldenären ska motiveras till olika insatser för att reducera sin skuldbörda. Det gäller i synnerhet gäldenärer med långvarig överskuldssättning. Förslaget innebär att en gäldenär som minskar sina levnadskostnader för sådant som i dag föranleder individuella tillägg till normalbeloppet får behålla mellanskillnaden ograverad. Bostadskostnaden är ett bra exempel på en kostnad av det slag som brukar kunna påverkas. Gäldenären kan också förbättra sin ekonomi genom att öka inkomsterna. I det förenklade systemet får man normalt behålla ungefär en fjärdedel av det som återstår av inkomstökningen sedan skatten är betald. Genom att skaffa en billigare bostad eller gå upp i arbetstid kan gäldenären alltså förbättra sin ekonomiska situation, undvika att dra på sig nya skulder och kanske även göra frivilliga betalningar på gamla sådana. Förslaget kommer på det sättet att bidra till en minskning av de problem som överskuldssättningen för med sig inte bara för gäldenärerna utan även för samhället.

Det förenklade systemet leder till att gäldenärer med höga löner får behålla en procentuellt större andel av sin lön än gäldenärer med låga löner. Den konsekvensen går inte att komma ifrån i ett system som ska skapa incitament för inkomstökningar. Vid analysen av förslagets konsekvenser har vi emellertid kunnat konstatera att antalet höginkomsttagare med löneutmätning är försvinnande litet. Det handlar om ett fåtal gäldenärer även när man går en bit nedåt i inkomstskalorna. Av de sammanlagt 102 000 gäldenärer som omfattades av den statistiska bearbetningen i november 2008 var det endast ca 2 000 som hade en nettoinkomst som översteg 20 000 kronor i månaden.

Trots det som sagts nu är det inte så att gäldenärer med högre löner generellt sett kommer att få mer pengar över sedan de levnadskostnader som omfattas av det schabloniserade förbehållsbeloppet är betalda. Det beror på att dessa gäldenärer normalt har högre sådana kostnader. Vi har t.ex. kunnat konstatera att den genomsnittliga boendekostnaden för gäldenärer med en månadsinkomst på över 20 000 kronor är 6 295 kronor i månaden, medan den för övriga gäldenärer är 4 420 kronor i månaden.

En sista fråga är om det går att urskilja någon annan kategori – t.ex. ensamstående eller flerbarnsfamiljer – som påverkas särskilt av övergången till det förenklade systemet. Här är det emellertid svårt att se något tydligt mönster. Den faktor som avgör – inkomsten i förhållande till faktiska utgifter för levnadskostnader som är schabloniserade – varierar kraftigt mellan individer, medan skillnaden mellan olika kategorier av gäldenärer förefaller att vara mindre.

6.3 Arbetsgivare och andra utbetalare

Löneutmättningsbesluten föranleder en förhållandevis omfattande administration hos arbetsgivarna. Det gäller särskilt de arbetsgivare som sköter administrationen manuellt och alltså inte har ett datoriserat löneutbetalningssystem till stöd för rutinerna. Hanteringen är komplex och det ställs höga krav på att slutresultatet blir riktigt. Gör arbetsgivaren fel kan det drabba honom eller henne ekonomiskt. Av 7 kap. 21 § utsökningsbalken följer nämligen att Kronofogdemyndigheten får göra utmätning hos arbetsgivaren för belopp som han eller hon har betalat ut i uppenbar strid mot ett beslut om utmätning. Detsamma gäller om arbetsgivaren underlåter att betala ut ett innehållet belopp till Kronofogdemyndigheten.

Besluten om löneutmätning skickas till arbetsgivaren i skriftlig form. Det första arbetsmomentet för arbetsgivaren blir att registrera uppgifter om förbehållsbelopp och utmättningsbelopp i löneutbetalningssystemet eller på något annat sätt säkerställa att beslutet faktiskt kommer att beaktas. När det är dags för löneutbetalning ska arbetsgivaren innehålla den del av utmättningsbeloppet som överstiger förbehållsbeloppet. Det innehållna beloppet ska normalt betalas till Kronofogdemyndighetens på löneutbetalningsdagen. Om gäldenären har annan lön än månadslön ska betalningen ske samma dag som månadens sista löneutbetalning. Vid betalningen – som kan göras till antingen ett plusgirokonto eller ett bankgirokonto – ska arbetsgivaren lämna uppgift om Kronofogdemyndighetens beslutsnummer, gäldenärens namn och personnummer samt tidpunkten för löneavdraget. Har arbetsgivaren inte innehållit något belopp enligt utmättningsbeslutet är han eller hon skyldig att anmäla orsaken till det senast nästa redovisningsdag. Om gäldenärens anställning upphör eller om gäldenären avlider, har arbetsgivaren också skyldighet att informera Kronofogdemyndigheten.

Ungefär hälften av löneutmättningsbesluten riktar sig mot Försäkringskassan. Dessa beslut avser framför allt utmätning av pensioner. Redovisningen sker till viss del enligt särskilda rutiner.

Även om den resursinsats som krävs i det enskilda fallet är begränsad, gör de sammantagna volymerna att löneutmättningsbesluten för med sig en betydande arbetsbörda för kollektivet av arbetsgivare. Som framgår av avsnitt 3 rör det sig årligen om ca 108 000 grundbeslut, 102 000 ändringsbeslut och 118 000 beslut om upphävande av åtgärden löneutmätning. Samtliga dessa beslut kräver åtgärder av något slag från arbetsgivarens sida.

Det förenklade system för löneutmätning som arbetsgruppen föreslår innebär bara en smärre förändring av arbetsgivarnas administrativa hantering. Förändringen hänger samman med att Kronofogdemyndighetens beslut inte längre kommer att ange ett visst utmättningsbelopp. I stället ska arbetsgivaren – med ledning av de uppgifter som framgår av löneutmättningsbeslutet – göra en egen beräkning av vad som ska innehållas. De uppgifter som behöver hämtas från löneutmättningsbeslutet är dels hur stort grundavdraget är, dels summan av inkomster och förmåner från andra arbetsgivare samt bidrag som ska påverka inkomstunderlaget. Det handlar

alltså om de belopp som framgår av Kronofogdemyndighetens beslut. Utöver det krävs – på samma sätt som enligt dagens system – uppgifter om vilken lön och vilka andra förmåner som arbetsgivaren efter avdrag för preliminär skatt ska betala ut till arbetstägaren.

Arbetsgivarens egen beräkning följer en enkel formel som ska framgå av utmättningsbeslutet. Kronofogdemyndigheten bör också tillhandahålla ett kalkylblad som både arbetsgivare och gäldenärer lätt kan få tillgång till och som är enkelt att använda. Kalkylbladet bör även läggas ut på Kronofogdemyndighetens webbplats. Kontakter bör också tidigt tas med leverantörer av löneutbetalningssystem, så att systemen är anpassade till de nya reglerna när det förenklade förfarandet träder i kraft.

De kontaktpersoner för olika arbetsgivare som vi samrått med har inte haft några invändningar mot den förändring av den administrativa hanteringen som förslaget innebär. Däremot har man fört fram synpunkten att arbetsgivarna bör ersättas för sin medverkan i löneutmättningsförfarandet. Förslag om förändringar av redovisningsrutinerna har också lämnats. Eftersom redovisningsrutinerna ligger utanför vårt uppdrag har vi lämnat dessa förslag vidare till Kronofogdemyndighetens huvudkontor.

Reformens stora effekt för arbetsgivarna är att ändringsbesluten kan antas bli väsentligt färre. Det beror i första hand på att förändringar av gäldenärens levnadskostnader normalt inte kommer att föranleda ett sådant beslut. Detsamma gäller förändringar av gäldenärens lön och andra förmåner från den arbetsgivare som ska göra löneavdraget. Även förslaget om att mycket små förändringar av konsumentprisindex inte ska få genomslag på utmättningsbeloppet kommer att leda till färre ändringsbeslut. Leder en höjning eller sänkning av prisnivån till nya grundavdrag och normalbelopp krävs dock att utmättningsbesluten ändras på samma sätt som för närvarande. Detsamma gäller vid förändringar av gäldenärens sidoinkomster eller försörjningsskyldighet. Kronofogdemyndighetens ställningstaganden vid särskilda avdrag kan också leda till ändringsbeslut. Antalet beslut om särskilda avdrag kan för övrigt förväntas ligga på en högre nivå än normalt så länge dagens besvärliga konjunkturläge består.

Arbetsgruppen uppskattar att antalet ändringsbeslut på årsbasis kommer att minska från nuvarande ca 100 000 till omkring 50 000. Därigenom bör arbetsgivarna få en märkbar lättnad i den sammantagna administrativa hantering som löneutmättningsbesluten för med sig.

Genomförandet av det förenklade systemet kräver att arbetsgivarnas it-baserade lönesystem anpassas till de nya reglerna. Det handlar dock om en engångskostnad som på kort tid kommer att uppvägas av varaktiga besparingar.

6.4 Kronofogdemyndigheten

Att förbehållsbeloppet schabloniseras förenklar löneutmättningsförfarandet och gör det lättare att förstå. Det förhållandet kommer att underlätta

Kronofogdemyndighetens arbete med att förklara regelsystemet och beskriva konsekvenserna av ett beslut om löneutmätning. Sådan information ges vid kontakter med framför allt gäldenärer men även till borgenärer, arbetsgivare och allmänheten. Redan härigenom kommer det förenklade systemet att frigöra resurser för andra verkställighetsinsatser.

Den kanske viktigaste konsekvensen för Kronofogdemyndigheten är dock att den utredning som krävs om gäldenärens förhållanden reduceras väsentligt. Uppgifter om gäldenärens levnadskostnader behöver t.ex. bara samlas in då ett särskilt avdrag kan komma bli aktuellt vid beräkningen av utmätningens belopp. I dagens system går det åt betydande resurser för utredningen av kostnader för bostad, fullgörande av tjänst, sjukdom och barntillsyn samt andra kostnader som beaktas individuellt när förbehållsbeloppet bestäms. Till detta ska läggas att förändringar av sådana kostnader inte längre kommer att påverka utmätningens belopp annat än då det finns grund för särskilt avdrag. Antalet s.k. ändringsbeslut kommer därför att minska. I avsnitt 6.3 har vi uppskattat att antalet ändringsbeslut kommer att halveras.

Som också framgått tidigare (avsnitt 6.2) gör arbetsgruppen bedömningen att ca 80 procent av utmätningens beslut kan fattas enligt huvudregeln, dvs. med utgångspunkt från ett schabloniserat förbehållsbelopp.

Resursåtgången för beslut som innefattar ett särskilt avdrag vid beräkningen av utmätningens belopp blir i stort sett densamma som vid handläggningen enligt dagens regler.

När det gäller konsekvenserna för resursåtgången måste det också beaktas att Kronofogdemyndigheten – på grund av ansökningar om särskilt avdrag – kommer att få göra ett antal utredningar om gäldenärens individuella förhållanden i fall där det sedan visar sig att det inte finns förutsättningar för sådant avdrag. I många av dessa bör dock utredningen inte behöva bli så omfattande därför att det redan i ett tidigt skede framgår att det saknas skäl för särskilt avdrag.

I dagens system försöker Kronofogdemyndigheten att följa upp pågående löneutmätningens beslut en gång om året och gör då en ny utredning om gäldenärens förhållanden (se avsnitt 3). Med en schabloniserad beräkning av förbehållsbeloppet minskar behovet av att göra om den utredningen så ofta. Schabloniseringen ökar också förutsättningarna för automatiserade rutiner vid uppföljningen.

Den närmare bedömningen av hur stora resurser som kommer att frigöras för andra utrednings- och verkställighetsinsatser är svår att göra. För att bredda underlaget för den bedömningen har arbetsgruppen hämtat in synpunkter från olika grupperingar av erfarna handläggare hos Kronofogdemyndigheten. Synpunkterna pekar mot att den sammantagna resursinsatsen för löneutmätningens förfarandet kommer att minska med i storleksordningen en fjärdedel. Arbetsgruppen delar den bedömningen och beräknar antalet

årsarbetskrafter som kommer att frigöras för andra uppgifter till minst 75 och högst 90. Det motsvarar en årlig lönekostnad på mellan 33 och 40 miljoner kronor.

Förslaget förutsätter att Kronofogdemyndigheten utformar nya rutiner för att fånga upp de fall där arbetsgivarens redovisning av utmätta belopp avviker från vad som borde ha innehållits. Det krävs t.ex. en beräkning och registrering av det förväntade utmätningensbeloppet.

Genomförandet av det förenklade förfarandet kräver en anpassning även av Kronofogdemyndighetens it-stöd. Kostnaden för det arbetet kan beräknas till 24 miljoner kronor. Med en avskrivningstid på fem år blir den årliga kostnaden 4,8 miljoner kronor, av vilka 4,2 miljoner kronor gäller avskrivningar och 600 000 kr räntor. Till detta kommer en engångskostnad om 250 000 kronor för den verksamhetsanalys som måste göras inför systemutvecklingen. Drifts- och underhållskostnader för it-stödet bör däremot inte påverkas.

Inför genomförandet finns det behov av informationsinsatser riktade mot i första hand gäldenärer – och då framför allt dem med pågående löneutmätning – och arbetsgivare men också mot borgenärer, inkassoföretag och andra aktörer som berörs av löneutmätningens förfarande. Insatserna bör genomföras av Kronofogdemyndigheten. De kan beräknas kosta 500 000 kronor.

De utbildningsinsatser som behövs för Kronofogdemyndighetens medarbetare beräknar vi kommer att kosta 8,7 miljoner kronor. Av det går 700 000 kronor till att ta fram utbildning och 8 miljoner kronor kostar tidsåtgången för medarbetarnas medverkan i utbildningen. Kostnaden bör rymmas inom myndighetens befintliga anslag.

6.5 En samlad bedömning

Arbetsgruppen bedömer således att det förenklade systemet för löneutmätning kan komma att försämra borgenärernas sammantagna utfall av verkställigheten med i storleksordningen 50 miljoner kronor i månaden. Den konsekvensen får emellertid anses motiverad av hänsyn till intresset att gäldenärerna ska ges en mindre betungande situation än i dag.

Det är för övrigt möjligt att borgenärerna kan hamna i en något bättre situation än den som beskrivits så här långt. Reformen leder till att gäldenärskollektivet får ett ordentligt större ekonomiskt handlingsutrymme än i dag. Det ligger nära till hands att tro att borgenärerna kan få till stånd fler frivilliga betalningsöverenskommelser på grund av detta utrymme

Konstruktionen av systemet bidrar till att det blir mer lönsamt för gäldenären att arbeta än att avstå från det. På det sättet harmonierar förslaget med andra åtgärder som genomförs för att hävda arbetslinjen. Dessutom motverkas att gäldenären söker sig till svarta arbetsuppgifter. Även i den delen står förslaget således i samklang med annat som görs för att förbättra samhällsekonomin och välfärden.

Det förenklade systemet ger gäldenären incitament att både öka sina inkomster och minska sina levnadskostnader. Gäldenären får nya möjligheter att förbättra sin ekonomiska situation genom egna åtgärder. Därigenom reduceras risken för att framför allt gäldenärer med långvarig löneutmätning reagerar med passivitet och resignation. I stället skapas förutsättningar för framtidstro och en ny start. På det sättet kommer förslaget att bidra till en minskning av de problem som överskuldsättningen för med sig.

För arbetsgivarna leder reformen till en besparing i form av minskad administration. Besparingen är en följd av att antalet ändringsbeslut kommer att bli väsentligt mindre.

Andra tungt vägande skäl för förslaget är att systemet för löneutmätning blir enklare att förstå för parterna och att förutsättningarna för en enhetlig rättstillämpning ökar.

Kostnaderna för genomförandet – som i huvudsak avser arbetet med att anpassa arbetsgivarnas och Kronofogdemyndighetens it-system till de nya reglerna – är försumbara i förhållande till de fördelar som sammantaget uppnås genom den föreslagna reformen.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Förslaget om ett förenklat förfarande för löneutmätning innebär att Kronofogdemyndighetens it-system för handläggningen av utsökningsmål (INIT) behöver anpassas till de nya reglerna. Vi bedömer att arbetet med den anpassningen kommer att ta ungefär sex månader i anspråk och kan vara genomfört tidigast i slutet av år 2010. Det är angeläget att det förenklade förfarandet tas i bruk utan onödigt dröjsmål. Av den anledningen föreslår vi att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2011.

Av praktiska skäl är det inte möjligt att omedelbart tillämpa de nya bestämmelserna på de löneutmättningsbeslut som gäller när författningsändringarna träder i kraft. Varje beslut måste gås igenom och ändras med anledning av de nya reglerna. Vid den genomgången krävs också en prövning av om utmättningsbeloppet – utifrån de uppgifter om gäldenärens förhållanden som är kända för Kronofogdemyndigheten – ska jämkas. Ändringsbesluten leder dessutom till merarbete för arbetsgivarna. Vi föreslår därför ett successivt genomförande som innebär att Kronofogdemyndigheten får sex månader på sig att fatta de ändrings- och jämningsbeslut som blir följden av att det förenklade förfarandet införs. Lagtekniskt bör detta lösas genom en övergångsbestämmelse som innebär att ett utmättningsbeslut som gäller vid ikraftträdandet senast den 30 juni 2011 ska omprövas med tillämpning av de nya föreskrifterna i 7 kap.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken

7 kap. Utmätning av lön m.m.

4 § Lön får tas i anspråk genom utmätning endast till den del den överstiger vad gäldenären behöver för sitt och familjens underhåll samt till fullgörande av betalningsskyldighet mot annan som vid utmätning av lön har bättre rätt till lönen. Vid utmätning för fordran med företrädesrätt enligt 14 § första stycket 1 ska även betalningsskyldighet mot annan som har lika rätt som sökanden beaktas.

Ändringen innebär att paragrafens *andra stycke* har upphävts. Det stycket innehöll en regel om utmätning av ackordslön, provision eller annan ersättning som inestår för längre tid än en månad. Regeln har sin naturliga plats bland bestämmelserna om utmätningens belopp och har därför förts till 6 f §.

6 a § *Det belopp som ska innehållas vid varje avlöningstillfälle (utmätningens belopp) beräknas med utgångspunkt i gäldenärens sammanlagda inkomst av lön och andra förmåner som avses i 1 § (beräkningsunderlag). Till beräkningsunderlaget ska även läggas bostadsbidrag enligt lagen (1993:737) om bostadsbidrag och bostadstillägg enligt lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.*

Beräkningsunderlaget ska minskas med preliminär skatt som gäldenären är skyldig att betala enligt skattebetalningslagen (1997:483).

Paragrafen behandlar beräkningsunderlaget, dvs. det belopp som ska ligga till grund för beräkningen av utmätningens belopp. Övervägandena finns i avsnitt 5.3

Av hänvisningen i *första stycket* till 1 § följer att traktamenten och andra ersättningar för kostnader i arbetet kan ingå i beräkningsunderlaget. Enligt praxis är det dock endast den skattepliktiga delen som ska föras dit. Den del som är skattefri kan antas motsvara gäldenärens kostnader och ska därför inte ingå i beräkningsunderlaget. Av motsvarande skäl ska endast den del av ett vårdbidrag som inte utgör ersättning för merkostnader föras till beräkningsunderlaget.

Den preliminära skatt som avses i *andra stycket* är sådan som betalas genom skatteavdrag från ersättning för arbete. Vidare avses sådan preliminär skatt som betalas enligt särskild debitering. Är det fråga om F-skatt förutsätter minskningen av beräkningsunderlaget att gäldenären faktiskt betalar den debiterade skatten.

6 b § Utmätningens belopp beräknas med utgångspunkt i 75 procent av beräkningsunderlaget. Det framräknade beloppet ska minskas med

1. ett grundavdrag som beräknas enligt 6 c §, och
2. betalningar som gäldenären fullgör mot annan som vid utmätning av lön har bättre rätt till lönen.

Vid utmätning för fordran med företrädesrätt enligt 14 § första stycket 1 ska det framräknade beloppet även minskas med betalningar som gäldenären fullgör mot annan som har lika stor rätt som sökanden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om utmätningens beloppets storlek. Förslaget är motiverat i avsnitt 5.4.

I *första stycket* anges att utmätningens beloppet beräknas med utgångspunkt i 75 procent av beräkningsunderlaget. Enligt *första punkten* ska det framräknade beloppet minskas med ett grundavdrag. Syftet med grundavdraget är att säkerställa att gäldenären får behålla så mycket av sin inkomst som krävs för en skälig levnadsnivå. Enligt *andra punkten* ska det framräknade beloppet också minskas med betalningar som gäldenären gör till någon annan som vid utmätning av lön har bättre rätt till lönen. Den företrädesordning som åsyftas här finns i 7 kap. 14 § utsökningsbalken.

Även *andra stycket* är en följd av reglerna om företrädesordningen vid utmätning av lön.

6 c § Storleken på grundavdraget ska bestämmas med ledning av belopp multiplicerade med ett tal som anger förhållandet mellan konsumentprisindex i oktober månad närmast föregående år och konsumentprisindex i oktober 2008. Beloppen är 6 500 kronor för ensamstående, 650 kronor för varje barn och 650 kronor för sammanlevande make och därmed jämställd som saknar egen inkomst eller har en inkomst som efter avdrag för preliminär skatt understiger grundavdraget för ensamstående.

Grundavdraget fastställs för varje år av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen reglerar storleken på grundavdraget. Den är utformad efter bestämmelserna om normalbeloppet i nuvarande 5 § första och tredje styckena. Övervägandena finns i avsnitt 5.4 och 5.6.

Av *första stycket* följer att grundavdraget under vissa förutsättningar ska öka för en sammanlevande maka eller motsvarande, t.ex. en registrerad partner. Två personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden (sambor) bör betraktas som jämställda med makar. Av *första stycket* följer vidare att grundavdraget ska öka för varje barn. Med barn bör menas barn som gäldenären eller dennes sammanlevande make eller sambo varaktigt bor tillsammans med och är skyldig att försörja enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken. De begrepp som nu har behandlats bör alltså tolkas enligt den praxis som har utbildats vid tillämpningen av nuvarande 5 § och som har kommit till uttryck i Kronofogdemyndighetens allmänna råd om bestämmande av förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m. (KFM A 2008:1).

I *andra stycket* anges att grundavdraget fastställs för varje år. Av förslaget till 6 g § följer dock att grundavdraget ska ändras först om förhållandet mellan den aktuella prisnivån och den prisnivå som rådde då avdraget senast ändrades motiverar en höjning eller sänkning med minst två procent.

6 d § Kronofogdemyndigheten får på ansökan av gäldenären eller på eget initiativ besluta att det ska göras ett särskilt avdrag vid beräkningen av utmätningens beloppet. Ett sådant avdrag ska göras när det krävs för att gäldenären ska få behålla vad som behövs för sitt och familjens underhåll.

Vid beräkningen av det särskilda avdraget ska Kronofogdemyndigheten bestämma den del av lönen som inte får tas i anspråk genom utmätning (förbehållsbelopp). Om förbehållsbeloppet är högre än det belopp som gäldenären kan antas få behålla till följd av 6 b § ska mellanskillnaden tillgodoföras gäldenären som särskilt avdrag.

Detta är den första av två paragrafer som reglerar det särskilda avdrag som kan komma ifråga vid beräkningen av utmätningsbeloppet. Konstruktionen med ett särskilt avdrag motiveras av att det finns gäldenärer med varaktiga kostnader för sin och sin familjs försörjning som är så höga att det schabloniserade förbehållsbeloppet blir otillräckligt. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

I *första stycket* behandlas de allmänna förutsättningarna för att ett särskilt avdrag ska göras. Bestämmelserna i *andra stycket* anger hur avdraget ska beräknas. De innebär att Kronofogdemyndigheten – på samma sätt som enligt nuvarande ordning – får bestämma ett förbehållsbelopp som utgår från gäldenärens individuella kostnader. Förbehållsbeloppet ska därefter jämföras med det belopp som gäldenären kan antas få behålla när utmätningsbeloppet beräknas enligt 6 b §. Vid den jämförelsen får utgångspunkten vara de uppgifter om gäldenärens inkomster som Kronofogdemyndigheten då har tillgång till.

Kronofogdemyndighetens ställningstagande i frågan om särskilt avdrag kommer till uttryck genom utmätningsbeslutet. Den part som vill få till stånd en prövning av ställningstagandet kan alltså överklaga utmätningsbeslutet.

Om gäldenärens förhållanden ändras på ett sådant sätt att det inte längre finns skäl att göra ett särskilt avdrag eller att avdraget bör ske med ett högre eller lägre belopp ska utmätningsbeslutet ändras. Det följer av den allmänna bestämmelsen i 7 kap. 10 § om att ett beslut om utmätning ska ändras när det finns anledning till det. Ett sådant beslut kan t.ex. aktualiseras vid den uppföljning av pågående löneutmätningar som Kronofogdemyndigheten ska genomföra.

6 e § *Förbehållsbeloppet bestäms med ledning av belopp multiplicerade med ett tal som anger förhållandet mellan konsumentprisindex i oktober månad närmast föregående år och konsumentprisindex i oktober 2008 (normalbelopp). Beloppen är 4 800 kronor för ensamstående, 3 100 kronor för sammanlevande make och därmed jämställd som saknar egen inkomst eller har en inkomst som efter avdrag för preliminär skatt understiger grundavdraget för ensamstående enligt 6 c §, samt 2 550 kronor för varje barn till och med det kalenderår då barnet fyller sex år och 2 950 kronor för tid därefter.*

Normalbeloppen ska anses innefatta alla vanliga levnadsomkostnader utom bostadskostnad, som beräknas särskilt och läggs till normalbeloppen.

Normalbeloppen fastställs för varje år av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar nuvarande regler om normalbelopp i 5 §. De belopp som anges i *första stycket* innebär emellertid att normalbeloppet blir något högre än tidigare. Även den frågan har berörts i avsnitt 5.5.

6 f § *Om utmätningen avser ackordslön, provision eller annan ersättning som inestår för längre tid än en månad, ska särskilda hänsyn tas till detta förhållande.*

Till paragrafen har förts bestämmelsen i 4 § andra stycket om utmätning av inkomster som inestår för längre tid än en månad. Bestämmelsen har i praktiken främst aktualiserats ifråga om inkomster som betalas ut oregelbundet och med varierande belopp. De vanligaste ersättningarna av det slaget är provisioner, retroaktiva lönetillägg, avgångsvederlag och bonuslöner. Vid utmätning av sådana ersättningar har Kronofogdemyndigheten bestämt förbehållsbeloppets storlek med hänsyn till att medel för gäldenärens underhåll kan behöva reserveras för längre tid än normalt. En sådan prövning är nödvändig även i det förenklade systemet. Paragrafen innebär att grundavdrag och särskilda avdrag ska korrigeras i förhållande till den tid som medel reserveras för.

6 g § *Ändring av grundavdrag som avses i 6 b § första stycket 1 och normalbelopp som avses i 6 e § första stycket ska ske först då konsumentprisindex över- eller underskrider det index som låg till grund för senaste ändring med minst två procent.*

Paragrafen innehåller en spärr mot att mycket små förändringar av det allmänna prisläget ska få genomslag på grundavdraget och normalbeloppet. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

8 § *Kronofogdemyndighetens beslut om utmätning ska innehålla de uppgifter som arbetsgivaren behöver för att beräkna utmätningensbeloppet.*

Vid utmätning av sjukpenning eller annan dagersättning som avses i 1 § första stycket 5 ska utmätningensbeloppet *beräknas* per dag. Om sådan ersättning betalas ut för mer än en dag, ska utmätningensbelopp för samtliga dagar som ingår i ersättningsperioden räknas samman.

Paragrafen innehåller regler om Kronofogdemyndighetens utmätningensbeslut.

Ändringarna i *första stycket* innebär att något förbehållsbelopp inte längre ska fastställas. Kronofogdemyndigheten ska inte heller ange hur mycket som arbetsgivaren ska innehålla. Den beräkningen ska i stället göras av arbetsgivaren med utgångspunkt från uppgifter som framgår av utmätningensbeslutet. De uppgifter som ska tas in i utmätningensbeslutet är formeln för beräkningen, summan av de poster som – vid sidan av gäldenärens inkomst från arbetsgivaren – avses i 6 a § första stycket och utgör grunden i beräkningsunderlaget samt summan av grundavdraget och de övriga poster som enligt 6 b och 6 d §§ ska dras ifrån vid beräkningen av utmätningensbeloppet.

På samma sätt som i dag måste arbetsgivaren naturligtvis följa ett besked från Kronofogdemyndigheten om återstående avdragsbelopp. Ett sådant besked skickas till arbetsgivaren när den skuld som återstår att betala är lägre än förväntat utmätningensbeloppet vid kommande avdragstillfälle.

Ändringarna i *andra stycket* är en följd av att det inte ska bestämmas något förbehållsbelopp och att det är arbetsgivaren som ska beräkna utmätningensbeloppet.

11 § *Kronofogdemyndigheten får på ansökan av sökanden eller gäldenären bevilja anstånd under pågående utmätning av lön om det finns särskilda skäl med hänsyn till gäldenärens ekonomiska förhållanden.*

Paragrafen behandlar möjligheten att bevilja gäldenären anstånd under pågående utmätning av lön. Förslaget har motiverats i avsnitt 5.5. Av paragrafen framgår nu uttryckligen att prövningen ska utgå från gäldenärens ekonomiska förhållanden. Detta innebär inte någon ändring i sak.

20 § Arbetsgivaren ska innehålla den del av lönen som omfattas av Kronofogdemyndighetens utmätningsbeslut.

Arbetsgivaren ska betala ut det innehållna beloppet till Kronofogdemyndigheten på den tid och det sätt som myndigheten bestämmer. Kronofogdemyndigheten får, i de fall regeringen föreskriver det, besluta att det innehållna beloppet ska betalas ut till annan myndighet än Kronofogdemyndigheten.

Om det finns särskild anledning till det, får arbetsgivaren åläggas att omedelbart betala ut det innehållna beloppet till Kronofogdemyndigheten.

Paragrafen behandlar arbetsgivarens skyldighet att göra avdrag i enlighet med löneutmättningsbeslutet och att betala ut det innehållna beloppet till Kronofogdemyndigheten. Ändringen i *första stycket* är föranledd av att löneutmättningsbesluten i flertalet fall inte kommer att innefatta bestämmande av förbehållsbelopp och inte heller ett visst utmättningsbelopp.

22 § Arbetar gäldenären i annans förvärvsverksamhet utan lön eller mot uppenbart för låg ersättning och kan utmätning därför inte ske eller ske endast med för lågt belopp, får Kronofogdemyndigheten ålägga arbetsgivaren att, för tid efter det att beslut därom har meddelats och till dess annat beslutas, till myndigheten utge så mycket som hade kunnat tas ut genom utmätning, om skälig lön hade betalats för arbetet. Innan ett sådant beslut meddelas ska gäldenären och arbetsgivaren ges tillfälle att yttra sig.

En åtgärd som avses i första stycket räknas som utmätning av lön. Underlåter arbetsgivaren att utge belopp som följer av beslutet, gäller vad som sägs i 21 §.

Omformuleringen i *andra stycket* är en följd av att Kronofogdemyndighetens beslut om löneutmätning i de flesta fall inte längre kommer att ange ett visst belopp som ska innehållas.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.
2. Om det vid ikraftträdandet pågår verkställighet av ett beslut om utmätning av lön, ska Kronofogdemyndigheten senast den 30 juni 2011 ompröva beslutet med tillämpning av de nya föreskrifterna i 7 kap.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2011. Det innebär att de nya reglerna ska tillämpas också när ett beslut om löneutmätning fattas i mål som kommit in till Kronofogdemyndigheten före ikraftträdandet.

Övergångsbestämmelsen i punkten 2 gör att Kronofogdemyndigheten får sex månader på sig att ompröva de löneutmättningsbeslut som gäller vid ikraftträdandet. Ett beslut om omprövning ska få verkan från och med dagen för beslutet. Enbart det förhållandet att gäldenären får en ny skuld och att det ska

fattas ett s.k. tilläggsbeslut ställer inte krav på omprövning enligt de nya reglerna. Sådan omprövning måste däremot ske om nya uppgifter om t.ex. gäldenärens kostnader motiverar ett s.k. ändringsbeslut.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

8.2 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

3 kap.

4 § För att ta i anspråk gäldenärens lön och därmed jämställda förmåner får förvaltaren för konkursboets räkning hos *Kronofogdemyndigheten* begära utmätning enligt 7 kap. utsökningsbalken.

Enligt paragrafens nuvarande lydelse får utmätning begäras för att ta i anspråk den del av gäldenärens lön och därmed jämställda förmåner som överstiger förbehållsbeloppet. Ändringen är föranledd av att löneutmätningens besluten i de allra flesta fall inte kommer att innefatta att ett förbehållsbelopp bestäms.

8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

32 § Försäkringskassan får på ansökan av den bidragsskyldige helt eller delvis bevilja anstånd med att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Anstånd *ska* medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige *ska* få behålla vad som behövs för eget och familjens underhåll. Därvid *ska* bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 4, 6 d och 6 e §§ utsökningsbalken tillämpas. Försäkringskassan får vid denna prövning beakta också om den bidragsskyldige har andra lätt realiserbara tillgångar.

Anstånd får också beviljas om det annars finns anledning till det med hänsyn till den bidragsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra särskilda förhållanden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om anstånd med att återbetala underhållsstöd. Anstånd *ska* medges i den mån det behövs för att den bidragsskyldige *ska* få behålla vad som behövs för sitt eget och familjens underhåll. Prövningen av hur mycket den bidragsskyldige behöver få behålla bör även i fortsättningen ske med hänsyn till den bidragsskyldiges individuella förhållanden. Av den anledningen har hänvisningen i *första stycket* till bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 5 § utsökningsbalken ändrats till att avse 6 d och 6 e §§.

8.4 Förslaget till lag om ändring i skuldsaneringslagen (2006:548)

9 § Vid en skuldsanering *ska* det bestämmas

1. vilka fordringar som enligt 7 § *ska* omfattas av skuldsaneringen,
2. vad som enligt 8 § *ska* gälla för dem,
3. vilket belopp som *ska* fördelas mellan borgenärerna och
4. en betalningsplan som visar när och hur kvarstående belopp av varje borgenärs fordran *ska* betalas.

Det belopp som *ska* fördelas mellan borgenärerna *ska* bestämmas så att skuldsaneringen tar i anspråk gäldenärens samtliga tillgångar och inkomster efter avdrag för vad som *ska* förbehållas gäldenären för dennes och dennes familjs försörjning. Därvid *ska* bestämmelserna i 7 kap. 4, 6 d och 6 e §§ utsökningsbalken om förbehållsbelopp vara vägledande. Det får bestämmas vid

skuldsaneringen att förbehåll även *ska* göras för betalning av en fordran som, enligt 7 § tredje stycket eller beslut som fattas med stöd av 7 § andra stycket, inte omfattas av skuldsaneringen.

Av fördelningen enligt första stycket 3 *ska* det framgå hur stor procentandel av fordringarnas belopp som *ska* kvarstå.

Den betalningsplan som *ska* bestämmas enligt första stycket 4 *ska* löpa under fem år om det inte finns särskilda skäl för att bestämma en kortare tid.

I paragrafen finns bestämmelser om hur mycket som ska förbehållas gäldenären för dennes och dennes familjs försörjning vid skuldsanering. Som framgår av avsnitt 5.7 bör prövningen av den frågan även i fortsättningen ske med hänsyn till gäldenärens individuella förhållanden. Av den anledningen har hänvisningen i *andra stycket* till bestämmelserna om förbehållsbelopp i 7 kap. 5 § utsökningsbalken ändrats till att avse 6 d och 6 e §§.

Bilagor

Bilaga 1 Sammanställning av uppgifter om tillägg till normalbelopp

Uppgifterna i sammanställningen är hämtade från ett statistikuttag den 13 juni 2008.

Omfattningen av tillägg

Vid tidpunkten för statistikuttaget pågick löneutmätning hos 105 463 gäldenärer. Av dessa hade i stort sett samtliga medgetts tillägg till normalbeloppet för boendekostnader. Nästan tre av fyra gäldenärer – närmare bestämt 78 351 – hade medgetts tillägg för en eller flera andra levnadskostnader eller för betalning av fordran med företrädesrätt i enlighet med vad som framgår av följande tabell:

Kostnad	Antal	Procent
Fullgörande av tjänst	36 209	34,3
Barn tillsyn	9 209	8,7
Sjukdom	49 740	47,2
Övriga kostnader	21 741	20,6
Fordran med bättre rätt	3 102	2,9

Kostnad för fullgörande av tjänst (totalt 36 209 gäldenärer)

Medel	1 068 kr per månad
Median	620 kr per månad
Högsta belopp	16 560 kr per månad

Intervall i kr

Belopp	Antal
-1 000	23 335
1 001-2 000	5 048
2 001-3 000	2 554
3 001-	2 269

Kostnad för barn tillsyn (totalt 9 209 gäldenärer)

Medel	802 kr per månad
Median	731 kr per månad
Högsta belopp	7 080 kr per månad

Intervall i kr

Belopp	Antal
-1 000	6 610
1 001-2 000	2 245
2 001-3 000	145
3 001-	17

Kostnader för sjukdom (totalt 49 740 gäldenärer)

Medel	362 kr per månad
Median	225 kr per månad
Högsta belopp	10 165 kr per månad

Intervall i kr

Belopp	Antal
-500	41 994
501-1 000	5 679
1 001-2 000	1 774
2 001-	414

Övriga kostnader (totalt 21 741 gäldenärer)

Medel	351 kr per månad
Median	246 kr per månad
Högsta belopp	10 791 kr per månad

Intervall i kr

Belopp	Antal
-500	19 802
501-1 000	1 194
1 001-2 000	544
2 001-	201

Betalning av fordran med företrädesrätt (3 102 gäldenärer)

Medel	1 483 kr per månad
Median	1 273 kr per månad
Högsta belopp	10 656 kr per månad

Intervall i kr

Belopp	Antal
-1 000	749
1 001-2 000	1 283
2 001-3 000	560

3 001-

176

Bostadskostnad efter avdrag för bostadsbidrag och bostadstillägg (registrerat på samtliga gäldenärer men kan vara noll kronor)

Medel	4 859 kr per månad
Median	4 680 kr per månad
Högsta belopp	50 166 kr per månad

Intervall i kr

Bostadskostnad	Antal	Procent
-3000	27 977	26,0
3001-4000	20 509	19,1
4001-5000	23 836	22,2
5001-6000	16 273	15,1
6001-7000	9 457	8,8
7001-	9 376	8,7

Ensamstående (utan barn):

Medel	3 316 kr per månad
Median	3 565 kr per månad
Högsta belopp	18 157 kr per månad

Intervall i kr

Bostadskostnad	Antal	Procent
-3000	23 360	39,9
3001-4000	14 304	24,4
4001-5000	13 534	23,1
5001-6000	5 030	8,6
6001-7000	1 564	2,7
7001-	612	1,2

Familj med två vuxna och två barn:

Medel	6 425 kr per månad
Median	6 250 kr per månad
Högsta belopp	24 500 kr per månad

Intervall i kr

Bostadskostnad	Antal	Procent
-3000	133	1,9
3001-4000	307	4,3
4001-5000	963	13,5
5001-6000	1 737	24,3
6001-7000	1 879	26,3
7001-	2 120	29,7

Bilaga 2 Exempel på beräkning av utmätningsbelopp

Föreslagen beräkningsregel

Utmätningprocenten x beräkningsunderlaget – grundavdraget = utmätningsbeloppet

Beräkningsunderlag är summan av följande:

- inkomster efter avdrag för preliminär skatt
- fritt logi och fri kost efter avdrag för preliminär skatt
- sidoinkomster efter avdrag för preliminär skatt
- bostadstillägg och bostadsbidrag.

Grundavdraget är

- 6 500 kr för gäldenären samt
- 650 kr för varje hemmavarande barn samt för maka eller sambo vars egen inkomst understiger 6 500 kr.

Utmätningprocenten är 75.

Exempel

Exemplet gäller en ensamstående gäldenär med följande ekonomiska förhållanden:

Inkomster	9 000
Skatt	2 070
Fullgörande av tjänst	200
Sjukdom	225
Bostad	3 905
Bostadsbidrag	2 932

Dagens system

Förbehåll

Normalbelopp	+4 549
Bostadskostnad	+3 905
Bostadsbidrag	-2 932
Sjukdom	+225
Fullgörande av tjänst	+200
Förbehållsbelopp	+5 947

<u>Disponibelt belopp</u>	
Inkomst	+9 000
Skatt	-2 070
Förbehållsbelopp	-5 947
Disponibelt belopp för utmätning	983

Föreslaget system

Inkomst	9 000
Skatt	-2 047
Disponibel inkomst	6 953
Bostadsbidrag	+2 932
Beräkningsunderlag	9 885
Grundavdrag	6 500

Utmätningensbelopp: $75/100 \times 9\,885 - 6\,500 = 913$